



Yhteenvedo kuntarakennelakiluonnosta koskevista lausunnoista

18.3.2013



Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	3
2 LAUSUNTOJEN KESKEINEN SISÄLTÖ	4
3 LAUSUNNOISSA ESITETTYJÄ NÄKÖKOHTIA LAKILUONNOKSESTA	7
3.1 SELVITYSVELVOLLISUUS	7
3.2 SELVITYSPERUSTEET JA POIKKEUSPERUSTEET	8
3.2.1 <i>Palveluiden edellyttämä väestöpohja</i>	<i>8</i>
3.2.2 <i>Työpaikkaomavaraisuus-, työssäkäynti- ja yhdyskuntarakennepohja sekä metropoliperuste</i>	<i>9</i>
3.2.3 <i>Talusteruste</i>	<i>10</i>
3.2.4 <i>Selvitysalueesta poikkeaminen.....</i>	<i>10</i>
3.3 ESITYKSEN SISÄLTÄMÄT MÄÄRÄAJAT JA MENETTELYT	11
3.4 VALTIONEUVOSTON TOIMIVALTA PÄÄTTÄÄ KUNTAJAON MUUTTAMISESTA	11
3.5 HENKILÖSTÖN ASEMA	12
3.6 YHDISTYMISAVUSTUSTEN MÄÄRÄ JA EHDOT	12
3.6.1 <i>Yhdistymisselvityksen kustannukset.....</i>	<i>12</i>
3.6.2 <i>Yhdistymisavustus.....</i>	<i>12</i>
3.6.3 <i>Valtionosuuksien vähenemisen korvaaminen.....</i>	<i>13</i>
3.7 KIELELLISIÄ OIKEUKSIA KOSKEVAT KOMMENTIT	13
3.7.1 <i>Kansalliskielet.....</i>	<i>13</i>
3.7.2 <i>Kieelliset oikeudet ja saamelaisten kulttuuri-itsehallinto saamelaisten kotiseutualueella.....</i>	<i>14</i>
3.8 NÄKEMYKSET SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TEHTÄVIEN TURVAAMISESTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PALVELURAKENNETTA KOSKEVIEN LINJAUSTEN MUKAISESTI	15
LIITE 1. KUNTIEN LAUSUNTOJEN MAAKUNNITTAISET TIIVISTELMÄT	17
LIITE 2. TIIVISTELMÄT MUIDEN LAUSUNNONANTAJIEN LAUSUNNOISTA.....	29
LIITE 3. LAUSUNNON ANTANEET TAHOT	35

1 Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne.

Valtiovarainministeriö asetti helmikuussa 2012 kuntarakennelakia valmistelevan työryhmän, jonka tehtävänä oli seurata ja arvioida kunta- ja palvelurakenneselvityksestä saatavaa palautetta ja sen pohjalta laatia yhteenveto alue- ja kuulemiskierroksesta sekä tehdä uudistuksen vaikutusarviointi ja laatia tarkennettu esitys uudistuksen kriteereistä ja toteuttamistavoista. Lisäksi työryhmän tuli valmistella luonnos hallituksen esityksestä kuntauudistusta ohjaavaksi rakennelaksi.

Hallitus linjasi kuntauudistuksen etenemistä iltakoulussaan 5.6.2012 sekä antoi seuraavana päivänä tiedonannon eduskunnalle kuntauudistuksen etenemisestä (VNT 2/2012 vp). Hallitus antoi linjauksissaan määrittelemiensä tarkastelunäkökulmien perusteella tarkempien uudistuksen kriteerien valmistelun rakennelakia valmistelevan työryhmän tehtäväksi. Työryhmän valmistelemat tarkemmat kriteerit vahvistettiin hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä 27.6.2012.

Lausuttavana ollut kuntarakennelakiluonnos on valmisteltu hallituksen linjausten pohjalta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi nykyistä kuntajakolakia, ja samalla lain nimike muutettaisiin sen sisältöä paremmin kuvaavaksi kuntarakennelaksi. Lakiin lisättäisiin säännökset kuntien selvitysvelvollisuudesta, selvityisperusteista ja niistä poikkeamisesta sekä muutettaisiin kuntien yhdistymisen taloudellista tukea koskevia säännöksiä. Lisäksi ehdotetaan kielilain muuttamista eräiltä osin.

Valtiovarainministeriö pyysi kuntarakennelakia koskevasta luonnoksesta lausuntoja 22.11.2012 kirjeellään. Lausuntoa pyydettiin luonnoksesta yleisesti sekä erityisesti lausumaan seuraavista kysymyksistä:

- selvitysvelvollisuudesta, selvityisperusteista (ml. poikkeusperusteista) ja selvitysvelvollisuuden sisällöstä;
- esityksen sisältämistä määräajoista ja menettelyistä;
- valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta;
- yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä; sekä
- sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti.

Lausuntopyyntö lähetettiin kaikille kunnan- ja kaupunginhallituksille. Lausuntoa pyydettiin kuntien ohella noin 200 taholta, mm. ministeriöiltä, eduskuntapuolueilta, maakunnan liitoilta, sairaanhoito- ja erityishuoltopiireiltä, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueilta, koulutuskuntayhtymiltä sekä aluehallintoviranomaisilta ja eräiltä järjestöiltä. Lausunnot pyydettiin toimittamaan 7.3.2013 mennessä.

Lakiluonnoksesta annettiin yhteensä 411 lausuntoa. Lausunnot löytyvät valtioneuvoston hankerekisteristä osoitteesta

http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_iID=18169&tVNo=4&sTyp=Selaus.

Maakuntakohtaiset tiivistelmät kuntien lausunnoista, tiivistelmät muiden lausunnonantajien näkemyksistä sekä listaus lausunnon antaneista tahoista ovat yhteenvedon liitteinä.

Lausuntoyhteenvedossa on tarkasteltu erityisesti kuntien näkemyksiä lausuttavaan lakiluonnokseen. Myös muiden tahojen näkemyksiä on nostettu esiin käsiteltävästä asiakokonaisuudesta riippuen.

2 Lausuntojen keskeinen sisältö

Kuntien lausunnoissa keskeisesti esille tulleita asioita olivat erityisesti lakisääteinen selvitysvelvollisuus, selvityspeniteiden oikeellisuus, määrääkojen tiukkuus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon linjauksien keskeneräisyys. Lisäksi kunnat ottivat kantaa poikkeusperusteisiin, poikkeusmenettelyyn sekä yhdistymisavustuksiin. Kaksikielisillä alueilla lausuttiin kielilain muutosesityksistä sekä kielellisten oikeuksien huomioon ottamisesta uudistuksessa.

Kuntien lausuntojen analyysiin sisältyy tulkinnanvaraisuutta. Lausunnoissa ei ole otettu kantaa kaikkeen lakiluonnoksessa esitettyyn ja useassa tapauksessa vastaukset ovat moniselitteisiä. Lausunnoissa on lähinnä perusteltu kielteisiä kantoja mutta ei esitettyjä myönteisiä kantoja. Nämä kaikki vaikeuttavat määrällisten johtopäätösten tekemistä lausunnoista.

Kuntien lausuntojen perusteella noin viidennes kaikista kunnista kannattaa selkeästi selvitysvelvollisuutta. Selvitysveloitteeseen myönteisesti suhtautuvissa kunnissa asuu lähes puolet maan väestöstä. Enemmistö kunnista kuitenkin katsoi, että selvitysten tulee olla vapaaehtoisia ja kuntien tulee itse saada päättää selvitysten sisällöstä ja selvityksiin osallistuvista kunnista. Kaupunkiseutujen keskuskunnat suhtautuvat uudistukseen pääsääntöisesti myönteisemmin kuin kehyskunnat, jotka valtaosin vastustavat kuntarakenteen selvittämistä ja muuttamista esitetyillä perusteilla. Kielteisesti lakisääteiseen selvitysvelvollisuuteen suhtautuneet kunnat eivät useinkaan kiistäneet uudistuksen tai selvityksen tarvetta sinällään, vaan osa koki selvitykset mielekkäiksi vapaaehtoiselta pohjalta.

Satakunnassa ja Etelä-Karjalassa suhtaudutaan selvitysvelvollisuuteen myönteisimmin. Kriittisimmin selvityksiin suhtaudutaan puolestaan Varsinais-Suomessa ja Keski-Pohjanmaalla.

Valtaosa kunnista katsoi, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava myös yhteistoimintavaihtoehtoa ja että yhteistoimintamahdollisuuksia tulisi voida selvittää liitosselvitysten rinnalla.

Selvityksille ja yhdistymisesityksille esitetyt määrääajat koettiin valtaosassa kuntia liian tiukkoina ja riittämättöminä. Selvitysajaksi esitettiin vähintään 6-12 kuukautta ja selvitysaikaa esitettiin pidennettäväksi yleisesti 31.12.2014 saakka. Keskuskunnat pitivät pääsääntöisesti uudistuksen määrätietoista ja viivytyksetöntä toteutusta tärkeänä ja kannattivat uudistukselle riittävän tiukkoja määrääkoja. Osa näistä katsoi kuitenkin aikataulut haasteellisiksi.

Kunnat kiistivät useimmiten ne selvityspeniteet, joiden perusteella ne olisivat selvitysvelvollisia. Selvityspeniteita kritisoitiin useissa lausunnoissa sillä perusteella, että niiden tarkoitus on vain toteuttaa hallitusohjelman mukaisesti määritelty kuntauudistus. Peniteita pidettiin siten tarkoitushakuisina ja keinotekoisina eikä peniteiden katsottu takaavan riittäviä peniteita vahvan peruskunnan mallille. Peniteille kaivattiin tutkimukseen perustuvaa näyttöä.

Esitetystä palveluperusteesta lausuttiin peniteista eniten. Enemmistö kunnista kiisti palveluperusteiden väestöpohjan. Lisäksi palveluperusteissa olevien viittausten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden riittävään väestöpohjaan katsottiin olevan ristiriidassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä tehtyjen linjauksien kanssa.

Työpaikkaomavaraisuus- ja työssäkäyntiperusteesta lausuttiin peniteista toiseksi eniten. Vajaa puolet kunnista vastusti näitä peniteita. Yhdyskuntarakennepeniteitä kritisoivat kolmannes kunnista, erityisesti kaupunkiseutujen kehyskunnat. Lausunnoissa katsot-

tiin, että yhdyskuntarakenteen ongelmat eivät ratkea kuntia yhdistämällä, vaan niihin pystytään vastaamaan paremmin esimerkiksi maakuntakaavalla, kaupunkiseutujen MAL-aiesopimuksella ja lisäämällä yhteistoimintaa. Perustetta koskevaa säännöstä pidettiin lisäksi vaikeaselkoisena. Esitettiin, että laista tulisi käydä selvemmin esiin se, milloin kunta on selvitysvelvollinen.

Eniten selvityspenusteista kannatettiin talousperustetta. Siihen suhtautui kielteisesti vajaa kolmannes kunnista. Jotkut katsoivat, että peruste on liian monimutkainen.

Metropolialuetta koskevan säännöksen määrittelyjä esitettiin tarkennettavaksi. Alueen kunnat pitivät alueen rajausta oikeasuuntaisena.

Poikkeusperusteita pidettiin lähtökohtaisesti oikeasuuntaisina. Useissa lausunnoissa esitettiin mahdollisuutta poiketa selvitysalueen määrittelyn sijasta selvitysvelvollisuudesta. Kielellisten oikeuksien perusteella myönnettävän poikkeusmahdollisuuden katsottiin olevan ristiriidassa perustuslain kanssa. Lisäksi esitettiin mahdollisuutta poiketa mm. aiempien tuloksettomien selvityksien, pitkien etäisyyksien sekä saaristoisuuden perusteella.

Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevia kuntia koskevaa valtioneuvoston toimivaltaa päättää kuntajaon muuttamisesta viime kädessä vastoin kunnan tahtoa sekä kannatettiin että vastustettiin. Osa kunnista piti toimivaltaa selvästi perusteltuna, mutta osa hyväksyi sen vain silloin, jos selvityksessä ei ole löydetty muita keinoja kunnan talouden tervehdyttämiseksi ja jos yhdistymisellä voidaan varmistaa palveluiden yhdenvertainen järjestäminen. Useat kaupunkiseutujen keskuskunnat esittivät, että valtioneuvoston toimivaltaa tulisi lisätä esimerkiksi tilanteissa, joissa kunnat ovat itse kykenemättömiä löytämään vapaaehtoisia ratkaisuja mm. epätarkoituksenmukaisen yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi, päällekkäistoimintojen karsimiseksi tai alueen elinvoiman ja kilpailukykyyn lisäämiseksi tai jos jonkun kunnan vastustus estää yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden synnyn. Muut toimivallan lisäykseen kantaa ottaneet kunnat vastustivat pääsääntöisesti toimivallan lisäystä.

Yhdistymisavustuksen määriä pidettiin sekä oikeasuuntaisina että liian pieninä. Yhdistymisavustuksen saamiseen liitettyjä määräaikoja esitettiin pidennettäväksi. Yhdistymisavustusten käytön ohjaamista pidettiin tarkoituksenmukaisena.

Valtaosa kunnista katsoi, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä tulisi olla konkreettisempia linjauksia. Linjauksia toivottiin viimeistään silloin, kun kuntarakennelaki tulee voimaan. Osa esitti kuntarakenneuudistuksen lykkäämistä, kunnes palvelurakennelinjaukset on tehty. Noin neljännes katsoi, että kuntarakenneuudistus tulisi toteuttaa ennen palvelurakenneuudistusta ja runsas kuudennes esitti palvelurakenneuudistuksen toteuttamista ennen kuntarakenneuudistusta. Valtaosa ei ole ottanut kantaa uudistuksien toteuttamisjärjestykseen. Palvelurakenneuudistuksen lisäksi toivottiin linjauksia valtiosuusjärjestelmän muuttamisesta, kuntalain kokonaisuudistuksesta sekä metropoliratkaisua.

Moni lausunnonantaja katsoi, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon keskeneräisten linjauksien perusteella ole mahdollista lausua. Lisäksi esitettiin, että tehtyjä Parasyhteistoimintaratkaisuja tulisi hyödyntää tulevissa ratkaisuisissa ja niillä voitaisiin järjestää esitetty palveluiden perustaso. Sairaanhoidopiiriin purkamista tulisi harkita vasta, kun on tiedossa miten niiden tehtävät jaetaan. Yleisesti katsottiin, että perus- ja erikoistason integraation toteuttaminen oli epäselvää.

Sote-alueiden 50 000 – 100 000 asukkaan väestöpohjaa kommentoitiin useissa lausunnoissa. Lausunnoissa katsottiin, että sote-alue ei näyttäytyä optimaalisen suuruisena millekään kuntien sote-palvelulle. Esitetyn väestöpohjan katsottiin voivan merkitä epätarkoituksenmukaisten välitasojen luomista.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että rakennelaista ja sen perusteluista tulisi käydä paremmin esiin perustuslain kielellisiä oikeuksia koskevat reunaehdot ja kielellisten oikeuksien ensisijaisuus useiden muiden perusteiden tulkinnassa. Kielilain muutoksista kannatettiin yleisesti valtion viranomaisten kielellisten velvollisuuksien lisäämistä kaksikielisten kuntien kirjeenvaihdossa. Kielelliseen jaotukseen esitetyn lisäyksen katsottiin voivan olla ongelmallinen enemmistökieleltään toisenkielisen liittyessä yksikieliseen kuntaan. Kunnallisten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen osalta useat lausunnonantajat katsoivat, ettei säännös takaa riittävästi kielellisiä oikeuksia varsinkaan enemmistökielen muuttuessa. Säännöksen velvoittavuutta esitettiin lisättäväksi. Kyltitystä koskevaa muutosesitystä vastustettiin ja katsottiin sen jättävän perusoikeuksien toteutumisen kunnallisen päätöksenteon vaaraan.

Lausunnoissa ei juurikaan otettu kantaa siihen, millä alueella kunta aikoo tehdä esitetyn selvityksen. Monet kunnat esittivät kuitenkin jatkavansa itsenäisinä kuntina.

3 Lausunnoissa esitettyjä näkökohtia lakiluonnoksesta

3.1 Selvitysvelvollisuus

Noin viidennes kunnista kannatti selvitysvelvollisuutta.

Enemmistö kunnista katsoi, että selvitysten tulee olla vapaaehtoisia ja kuntien tulee itse saada päättää selvitysten sisällöstä ja selvityksiin osallistuvista kunnista. Monet kunnat katsoivat, ettei kunnille ole jätetty riittävästi harkintavaltaa eikä valintamahdollisuutta. Enemmistö selvitysvelvollisuutta kommentoineista kunnista näki, että lakiin perustuvan selvitysvelvollisuuden asettaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai tarpeellista. Kielteisesti lakisääteiseen selvitysvelvollisuuteen suhtautuneet kunnat eivät kuitenkaan välttämättä kiistäneet uudistuksen tai selvityksen tarvetta sinällään, vaan osa koki selvitykset mielekkäiksi vapaaehtoiselta pohjalta.

Selvitysvelvoitteeseen myönteisesti suhtautuvissa kunnissa asuu lähes puolet maan väestöstä. Selvitysvelvoitteeseen myönteisesti suhtautuivat erityisesti työssäkäyntialueiden keskuskunnat. Keskuskunnat katsoivat, että uudistusta tulisi viedä eteenpäin määrätietoisesti ja riittävän tiukalla aikataululla. Lausunnoissa korostettiin, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää aitoa sitoutumista selvityksiin.

Satakunnassa ja Etelä-Karjalassa suhtaudutaan selvityksiin myönteisimmin. Kriittisimmin selvityksiin suhtaudutaan puolestaan Keski-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa.

Kuntarakenneselvitys katsottiin usein tarpeettomaksi alueilla, joilla on tehty lähimenneisyydessä selvityksiä. Osa kuntaliitoksia jo toteuttaneista kunnista katsoi, etteivät uudet selvitykset johda uusiin liitoksiin alueilla ja kyseenalaistivat siten selvitysvelvollisuuden. Lisäksi esitettiin, että selvitysvelvollisuudesta pitäisi voida poiketa mm. riittävän suuren määrän kuntalaisista vastustaessa selvityksen tekemistä.

Selvitysvelvollisuutta kritisoineiden kuntien lausunnoissa katsottiin selvitysvelvoitteen johtavan siihen, että onnistuneiden kuntaliitosten edellyttämä tunnusteluvaihe jää pois ja muodostettavissa selvitysalueissa on mukana kuntia, jotka suhtautuvat jo lähtökohtaisesti kielteisesti liitoksiin. Tämän arvioitiin pidentävän selvittämisen aikataulua ja vaikeuttavan myönteisen lopputuloksen aikaansaamista. Selvityksiin käytetyn ajan ja voimavarojen katsottiin olevan pois muulta kuntapalveluiden ja elinvoiman kehittämiseltä. Näissä lausunnoissa katsottiin myös, että selvitysalueiden valintaa koskevalla kriteeristöllä valtio puuttuisi voimakkaasti kuntien perustuslailla turvattuun itsehallintoon.

Valtaosassa lausunnoista katsottiin, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava myös yhteistoimintavaihtoehtoa ja että yhteistoimintamahdollisuuksia tulisi voida selvittää liitoselvitysten rinnalla.

Selvityksen sisältövaatimuksista lausuttiin varsin eri tavoin. Jotkut pitivät sisältövaatimuksia liian yleisinä, jotkut liian laajoina ja työläinä sekä jotkut esittivät myös lisäyksiä selvitysvelvollisuuteen. Lisäykset koskivat pitkäaikaisen vaikutusarvioinnin tekemistä mm. vaikutuksista kielellisiin oikeuksiin ja lähipalveluihin sekä tehokkuuserojen tarkastelua. Lisäksi esitettiin, että yhtäältä kuntien yhdistymisen etujen ja haittojen lisäksi tulisi tarkastella yhdistymisen uhkia ja mahdollisuuksia. Selvitysvelvollisuuden laajuus katsottiin joissakin lausunnoissa liian suureksi verrattuna käytettävään aikaan. Lisäksi nähtiin, etteivät sisältövaatimukset turvaa sitä, ettei tehtäisi vain ns. näennäisselvityksiä. Jotkut kunnat esittivät, että ensin tulisi selvittää kuntajaon muuttamisen edellytyksiä yleisesti ja vasta sitten tulisi kuntien niin halutessa tehdä esitetty selvitys.

Selvitysvelvollisuuden tavoite eli kuntaliitosesityksen aikaansaaminen koettiin osassa kuntia vääräksi lähtökohdaksi. Tehtävänannon rajaamisella tällä tavoin katsottiin jo lähtökohdaisesti rajattavan tarpeellisia tarkastelunäkökulmia.

3.2 Selvityspenusteet ja poikkeuspenteet

Esitettyjä selvityspenusteita ei kommentoitu järjestelmällisesti. Vajaa kolmannes ei ottanut kantaa väestöpohjavelvoitteeseen ja taluspenteeseeseenkin jätti lausumatta noin puolet kunnista. Kunnat kiistivät useimmiten ne selvityspenteet, joiden penusteella ne olisivat selvitysvelvollisia.

Selvityspenteita kritisoitiin useissa lausunnoissa sillä penusteella, että niiden tarkoitus on vain toteuttaa hallitusohjelman mukaisesti määritelty kuntauudistus. Penusteita pidettiin siten tarkoitushakuisina ja keinotekoisina eikä penusteiden katsottu takaavan riittäviä penusteita vahvan peruskunnan mallille. Penusteille kaivattiin tutkimukseen perustuvaa näyttöä.

Jotkut kunnat katsoivat, että selvityspenteiden yksityiskohtaisen säätämisen sijaan olisi laissa voitu asettaa selvitysvelvollisuus kaikille kunnille, koska penusteet edellyttävät lähes kaikkien kuntien osallistuvan selvityksiin.

3.2.1 Palveluiden edellyttämä väestöpohja

Palvelupenusteesta lausuttiin penusteista eniten. Enemmistö kunnista kiisti palvelupenteen väestöpohjaedellytyksen, erityisesti ne, joita penuste koski. Palvelupente koskee valtaosaa kunnista.

Palvelupenteen väestöpohjavaatimus kiistettiin useissa lausunnoissa liian mekaanisena. Esitetyn 20 000 asukkaan väestöpohjan ei katsottu takaavan kunnan parempaa selviytymistä toimintansa tai taloutensa haasteista. Lisäksi viitattiin, etteivät tutkimukset osoita kunnalle optimikokoa. Penustetta kritisoitiin myös, ettei penusteessa oteta huomioon kunnan tulevaa väestökehitystä.

Väestöpohjavaatimuksen ei katsottu ottavan huomioon riittävästi kuntien välisiä olosuhde- tai taloudellisia eroja. Näillä katsottiin olevan väestöpohjavaatimusta huomattavasti merkittävämpi vaikutus palveluiden tuottamiseen. Kunnan elinvoimaisuuden kannalta huomioon tulisi ottaa esimerkiksi väestörakenne ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. Lisäksi esitettiin, että kuntien välisiä eroja selittävät vaikeasti mitattavissa olevat muuttajat, kuten päätöksenteko- ja toimintakulttuuri, ja että penusteessa pitäisi ottaa huomioon toiminnan tehokkuus ja palvelujen laatu.

Suuremman kuntakoon pelättiin lisäävän byrokratiaa ja hidastavan päätöksentekoa. Harvaan asutuilla alueilla liian suuret väestöpohjavaatimukset aiheuttaisivat hallinnon liian suurta etäännyntä asiakkaista. Väestöpohjavaatimuksen esitettiin uhkaavan lähipalveluiden järjestämistä sekä lähidemokratian toteutumista.

Osa kunnista esitti, että kuntarakennelain tulisi mahdollistaa joustava rakenteellinen järjestäytymismahdollisuus myös alle 20 000 asukkaan kunnille. Kunnilla tulisi olla mahdollisuus muodostaa myös alle 20 000 asukkaan selvitysalueita silloin, kun selvitysalueen etäisyydet ovat pitkiä ja asutus harvaa. Pitkien etäisyyksien alueilla tulisi penusteena ottaa huomioon palvelujen saavutettavuus. Lisäksi esitettiin yleisesti, että 20 000 asukkaan väestöpohja tulee voida muodostaa myös yhteistoiminnan kautta. Tällöin viitattiin Paras-uudistuksen yhteydessä muodostettuihin yhteistoimintarakenteisiin.

Osa lausunnonantajista katsoi, että vähintään noin 50 lapsen ikäluokkakoko ei automaattisesti takaa laadukkaampaa tai tehokkaampaa palvelutarjontaa. Asiaa tulisi tarkastella tarkemmin tutkimustiedon valossa. Jotkut katsoivat, että 50 lapsen ikäluokan vaatimus vaarantaisi alueen lasten ja nuorten tasavertaiset mahdollisuudet saada opetusta lähikouluperiaatteen mukaisesti. Oppilasmäärävaatimuksen katsottiin voivan johtaa kohtuuttomiin kuljetuksiin.

Lausunnoissa katsottiin esitetyn vaatimuksen ”riittävästä omasta palvelutuotannosta” olevan vastoin kuntalain säännöksiä sekä olevan ongelmallinen kunnallisen itsehallinnon kannalta. Kunnille tulisi jättää mahdollisuus ottaa paikalliset olosuhteet huomioon ja järjestää palvelut tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Säännöksiin otettiin kantaa lisäksi kielellisten oikeuksien näkökulmasta. Kielellisten oikeuksien turvaamisen katsottiin edellyttävän usein kuntien yhteistoimintaa eikä siten vaatimuksen riittävästä omasta palvelutuotannosta katsottu olevan perusteltu.

Osa lausunnonantajista katsoi, ettei uudistuksen yhteydessä ole määritelty riittävästi palveluita, joita katsotaan voitavan järjestää perusteeksi asetetulla väestöpohjalla. Useat viittasivat nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen keskeneräisyyteen ja katsoivat, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen tulevat muutokset tulisi olla selvillä, ennen kuin kunnat voivat arvioida kykyään selvitä niille määrätyistä tehtävistä. Lisäksi esitettiin yleisesti, että palveluperusteessa mainittu linjaus 20 000 asukkaan väestöpohjan katsomisesta riittäväksi erityisesti sote-palveluiden turvaamisen kannalta on ristiriidassa sote-rakennemuutoksen viimeisten linjausten kanssa.

3.2.2 Työpaikkaomavaraisuus-, työssäkäynti- ja yhdyskuntarakennepuuste sekä metropoliperuste

Työpaikkaomavaraisuus- ja työssäkäyntiperusteesta lausuttiin perusteista toiseksi eniten. Vajaa puolet kunnista vastusti perusteita. Yhdyskuntarakennepuustetta kritisoivat runsas kolmannes kunnista. Selvityspuusteita kritisoivat lähinnä ne, joita selvityspuusteet koskevat. Yhdyskuntarakennepuusteen katsoi tarpeelliseksi osa sellaisistakin kunnista, joita peruste ei koske.

Työpaikkaomavaraisuus-, työssäkäynti- ja yhdyskuntarakennepuusteita kritisoivat pääosin kehyskunnat. Puusteilla ei katsottu olevan tutkimuksellista näyttöä. Kuntarakennemuutoksien ei katsottu luovan työpaikkoja tai poistavan pendelöintiä. Pendelöinnin katsottiin turvaavan maaseutumaisen alueen kehittämisen. Puusteissa ei oteta huomioon kunnan kykyä vastata palvelutehtävistään tai kehittää asukkaidensa hyvinvointia ja kunnan elinvoimaisuutta. Uudistuksessa katsottiin pendelöinnin korostuvan liiaksi. Puustetta arvosteltiin myös siitä, ettei siinä ole otettu huomioon valtion työpaikkojen keskittymistä ja alueella tehtävää kehittämistyötä erityisesti pk-yritystoiminnan lisäämisessä. Lisäksi katsottiin, että työpaikkaomavaraisuuden, työssäkäynnin ja yhdyskuntarakenteen osalta kuntaliitos ei ole ainoa keino saavuttaa toimivaa yhdyskuntarakennetta, vaan samoihin lopputuloksiin voidaan päästä esimerkiksi kaavoitusyhteistyöllä, MAL-aiosopimuksilla ja muuta yhteistoimintaa lisäämällä.

Säännöstä pidettiin vaikeaselkoisena. Esitettiin, että laista tulisi käydä selvemmin esiin se, milloin kunta on selvitysvelvollinen.

Metropolialueella 10 kuntaa esitti, että 4 d §:n metropoliperuustetta olisi täsmennettävä. Eriyisesti täsmennystä toivottiin ilmaisuihin ”merkittävä yhdyskuntarakenteen eheyttämis-tarve”, ”keskustaaajaman kasvupaine”, ”toiminnallinen kokonaisuus” ja ”alueen kokonaisuuden kannalta perusteltu”. Tarkennusta toivottiin myös siihen, minkälainen on laissa mainittu kytkös metropolihallinnon ja kuntarakenteen välillä ja millä tavoin se toteutetaan.

Esitetyt 14 metropolialueen kuntaa pitivät rajausta oikeasuuntaisena. Jotkut alueen ulkopuoliset kunnat katsoivat, että metropolialueen tarkastelu tulisi olla laajempi. Jotkut esittivät lisäksi erillisen metropolilain säätämistä.

3.2.3 Talousperuste

Talousperustetta kannatettiin perusteista eniten. Siihen suhtautui kielteisesti vajaa kolmannes kunnista. Noin puolet ei lausunut lainkaan perusteesta. Ne kunnat, jotka perustelujen kuntalistauksien mukaan olisivat selvitysvelvollisia, yleensä vastustivat perustetta.

Kunnan taloudellinen tilanne katsottiin esitetyistä selvitysperusteista hyväksyttävimmäksi ja tarkoituksenmukaisimmaksi. Kunnan taloudellisen tilanteen katsottiin näissä lausunnoissa olevan selkeä mittari, jonka perusteella voidaan arvioida kunnan kykyä tuottaa tai järjestää kuntalaisten tarvitsemat palvelut. Joidenkin kuntien lausunnoissa esitettiin, että talousperuste on liian monimutkainen ja vaikeaselkoinen.

Lausunnoissa katsottiin, että perustetta tulisi yksinkertaistaa mm. korvaamalla perusteita seuraavilla: lainakanta asukasta kohden, velkakehitys, asukasta kohden oleva rahoitusvarallisuus, työpaikkojen määrä, työpaikkaomavaraisuus, väestön kehitys ja ikärakenne, verotulojen kehitys ja osuus kokonaistuloista, palvelutuotannon tehokkuus, elinkaarimallien vaikutukset sekä pitkän tähtäimen näkymä talouden tilan tulevasta kehityksestä.

Jotkut kunnat esittivät, että kuntien taloudellisen tilanteen arvioinnissa on otettava huomioon, etteivät kunnat voi pelkästään omilla päätöksillään ja toimenpiteillään vaikuttaa kunnan verotulokertymään. Erityisesti viitattiin valtionosuuksien viimeaikaisiin leikkauksiin sekä tarpeeseen vähentää kuntien tehtäviä.

3.2.4 Selvitysalueesta poikkeaminen

Poikkeusperusteita pidettiin lähtökohtaisesti oikeasuuntaisina. Useissa lausunnoissa tuotiin esiin toive poiketa selvitysvelvollisuudesta, vaikka esitetty säännös koskee vain selvitysperusteiden osoittamista alueista poikkeamista. Toisaalta katsottiin, että poikkeusperusteet jättävät valtiovallalle sangen laajan harkintavallan esimerkiksi tulkittaessa käsitettä ”vaihtoehtoinen toiminnallinen kokonaisuus”.

Perustuslain kanssa ristiriidassa katsottiin olevan vaatimuksen, jonka mukaan kielellisten oikeuksien perusteella voitaisiin poiketa vasta silloin, kun alueen kokonaisnäkökulman perusteella poikkeaminen olisi perusteltua. Saamelaiskäräjät katsoi, että alueen kokonaisnäkökulmaa arvioitaessa saamelaisten kotiseutualueella tulisi ottaa huomioon erityisesti saamelaisten oikeudet.

Poikkeusperusteista toivottiin säädettävän riittävän joustavasti. Lausunnoissa esitettiin mm. sitä, että valtiovarainministeriöllä tulisi olla oikeus myöntää kunnille kokonaan vapautus selvitysvelvollisuudesta tapauksissa, joissa ei ole saavutettavissa yhtenäistä ja toiminnallista kokonaisuutta. Vapautuksen ehdoksi voitaisiin asettaa esim. tiettyjen kriteerien täyttäminen määräajassa, jonka jälkeen selvitystarvetta arvioidaan uudelleen.

Poikkeusmahdollisuutta esitettiin mm. maaseutukunnille sekä kunnille, joissa on tehty lähi-aikoina selvityksiä niiden johtamatta muutoksiin. Poikkeusperusteeksi esitettiin lisäksi pitkiä etäisyyksiä, saaristoisuutta tai kunnan asukkaiden riittävää vastustusta. Harvaanasutun kunnan määrittelyä esitettiin muutettavaksi siten, että siinä otettaisiin huomioon myös vesistön määrä eikä vain maapinta-ala.

Jotkut metropolialueen kunnista katsoivat, että tasapuolisuuden vuoksi lakiin tulisi kirjata poikkeusmahdollisuus myös metropolialueen kunnille.

3.3 Esityksen sisältämät määräajat ja menettelyt

Yleisesti esitettiin, että selvitysten ja yhdistymisesitysten määräajat ovat liian tiukkoja. Keskuskunnat kannattivat pääsääntöisesti tiukkojen määräaikojen asettamista viitaten siihen, että uudistuksen määrätietoinen ja viivytyksetön toteutus on erittäin tärkeää. Osa keskuskunnistakin katsoi, että yhdistymisesityksille asetettu takaraja voi muodostua liian kireäksi.

Valtaosa kunnista katsoi, ettei uudistuksen toteuttaminen ole mahdollista esitetystä määräajassa selvitystyön laajuuden ja asian merkittävyyden vuoksi. Liian lyhyiden määräaikojen katsottiin voivan haitata selvitystä ja heikentää mahdollisuuksia onnistuneeseen kuntien yhdistymiseen. Lausunnoissa katsottiin, että kunnille jäisi liian vähän aikaa neuvotella kuntaliitosneuvottelujen aloittamisesta.

Selvitysjaksiksi esitettiin vähintään 6-12 kuukautta ja metropolialueelle jopa 2,5 vuotta. Esitetyn määräajan (1.4.2014) ei katsottu mahdollistavan riittävästi kuntalaisten kuulemista. Useat esittivät selvityksien ja esityksien määräaikaa pidennettäväksi 31.12.2014 saakka.

Osa määräaikoja kritisoineista kunnista kuitenkin katsoi, että selvitysalueiden ilmoitusaika on mahdollinen. Muutama esitti jopa määräajan aikaistamista. Osa kunnista näki, että selvittäminen aikataulussa on mahdollista, jos laki tulee pian voimaan.

Ongelmalliseksi koettiin erityisesti ilmoitusvelvollisuuden ja yhdistymisesityksen välinen lyhyt valmistelu-aika. Lausunnoista oli havaittavissa, että useat lausunnonantajat olivat ymmärtäneet virheellisesti, että selvityksiä voitaisiin käynnistää vasta ilmoituksien jälkeen.

Määräaikoja kritisoitiin myös sillä perusteella, ettei lainvalmistelua ole synkronoitu sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenneuudistukseen eikä kuntalaki- ja valtionosuusuudistuksiin. Monet katsoivat, että ilman kokonaisuuden hahmottamista selvittäminen on vaikeaa. Yleisesti esitettiin, että selvitysalueiden ilmoittamisaikaa tulisi siirtää vähintään siihen saakka, kunnes kuntalain, valtionosuusuudistuksen ja sote-palvelurakenneuudistuksen sisältö on tiedossa. Osa kunnista katsoi, että kuntarakennemuutoksen etenemisen nopea aikataulu ja etupainotteisuus sote-uudistukseen nähden saattaa pahimmillaan johtaa epätarkoituksenmukaisiin, tehoittomiin ja toimimattomiin ratkaisuihin.

3.4 Valtioneuvoston toimivalta päättää kuntajaon muuttamisesta

Valtaosa kunnista lausui erityisen vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevia kuntia (kriisikunnat) koskevasta valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta viime kädessä vastoin kunnan tahtoa. Osa kunnista piti toimivaltaa selvästi perusteltuna, mutta osa hyväksyi sen vain silloin, jos selvityksessä ei ole löydetty muita keinoja kunnan talouden tervehdyttämiseksi ja jos yhdistymisellä voidaan varmistaa palveluiden yhdenvertainen järjestäminen.

Toimivallan käyttöä kriisikuntien osalta vastustivat useimmiten kunnat, jotka ovat itse kriisikuntia tai jotka täyttävät kriisiytyvän kunnan perusteet. Lisäksi alueilla, joilla on kriisikuntia, ympäröivät kunnat vastustivat usein toimivallan lisäämistä tai esittivät käytölle li- säehtoja.

Esityksen mukaisen valtioneuvoston toimivallan katsottiin joissain lausunnoissa olevan liian rajoitettu. Kuntarakennelain ohjaavan vaikutuksen katsottiin jäävän siten varsin vähäiseksi. Erityisesti keskuskuntien lausunnoissa esitettiin, että kuntarakennelain keinovalikoima ei ole riittävä hallitusohjelmassa asetettujen kuntauudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Useat keskuskunnat katsoivat, että valtioneuvoston toimivaltaa tulisi lisätä esimerkiksi tilanteissa, joissa kunnat ovat itse kykenemättömiä löytämään vapaaehtoisia ratkaisuja mm. epätarkoituksenmukaisen yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi, päällekkäis-

toimintojen karsimiseksi tai alueen elinvoiman ja kilpailukyvyn lisäämiseksi tai jos jonkun kunnan vastustus estää yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden synnyn.

Useat kommentoivat, ettei valtioneuvoston toimivaltaa tulisi miltään osin lisätä. Valtioneuvoston toimivaltaa ei tulisi esimerkiksi lisätä siten, että sillä olisi oikeus hylätä kuntien liitosesitys vaikka kuntien yhdistymispäätöksellä muodostuisikin selvityisperusteista poikkeava kunta. Lisäksi jotkut kyseenalaistivat, olisiko kuntien yhteisen päätöksen mukaisen kuntaliitoksen hylkääminen perustuslain mukaista.

Joillakin alueilla pidettiin ministeriölle esitettyä oikeutta tehdä esitys kunnan osan siirtämisestä toiseen kuntaan merkittävänä valtion toimivallan laajentamisena.

3.5 Henkilöstön asema

Vain harvassa lausunnossa otettiin kantaa henkilöstön viiden vuoden irtisanomissuojaan. Osa piti esitystä perusteltuna ja osa taas katsoi viiden vuoden suoja-ajan olevan liian pitkä. Lisäksi esitettiin irtisanomisen ketjuttamisen rajoittamista.

Järjestöjen ja yhdistysten lausunnoissa viiden vuoden irtisanomissuojaa ei varsinaisesti vastustettu, mutta työnantajatahoa edustavien järjestöjen lausunnossa aika katsottiin liian pitkäksi. Sopivaksi ajaksi katsottiin 2 vuotta. Kuntatyönantajien mielestä irtisanomissuojan pitäisi olla kertaluonteinen eikä se saisi ketjuuntua. Osa työntekijäjärjestöistä katsoi säännöksen riittämättömäksi ja esitti sen laajentamista koskemaan myös lomautuksia ja kaikkia toiminnan uudelleenjärjestelyjä.

Palvelussuhdeturvan säilyttämiseen toivottiin kiinnitettävän huomiota myös mahdollisessa metropolihallintoa koskevassa laissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa.

3.6 Yhdistymisavustusten määrä ja ehdot

3.6.1 Yhdistymiselvityksen kustannukset

Yleisesti katsottiin, että valtion varoista tulisi korvata selvityskustannuksia tai korvaamisen tulisi olla täysimääräistä. Jotkut kunnat esittivät, että selvitysavustusta tulisi myöntää myös tilanteessa, jossa kunnat selvittävät yhteistyötä ja/tai yhdistymistä, joka ei ole lakiluonnoksen selvityisperusteiden mukainen.

Osa kunnista esitti, että valtion tulisi kohdentaa kuntien vapaaehtoihin selvityksiin lisärahoitusta.

3.6.2 Yhdistymisavustus

Yhdistymisavustuksen määriä pidettiin sekä oikeansuuntaisina että liian pieninä. Yhdistymisavustuksien saamisen määräaikoja esitettiin pidennettäväksi selvitysajan pidentämisen mukaisesti tai kaikkiin liitoksiin, jotka toteutetaan viimeistään vuoden 2017 alusta lukien.

Yhdistymisavustussäännöksiä kritisoitiin siitä, että avustukset on rajattu koskemaan ensisijaisesti selvityisperusteiden mukaisia yhdistymisiä. Osa lausunnonantajista katsoi, että kunnilla tulee olla ilman poikkeuspäätöstä oikeus esitettyihin yhdistymisavustuksiin myös siinä tapauksessa, että kuntaliitoksella muodostuu alle 20 000 asukkaan kunta.

Yhdistymisavustuksen käytön kytkemisen välttämättömiin kuntien yhdistymisen kustannuksiin, uuden kunnan palvelujärjestelmän kehittämiseen ja palvelujen tuottavuuden parantamiseen tai uuden kunnan talouden vahvistamiseen katsottiin valtaosin olevan perusteltua ja kansantalouden kannalta kannatettavaa. Lisäksi esitettiin, että avustusta tulee voi-

da käyttää investointien rinnalla myös uuden kunnan voimavarojen vahvistamiseen kuten johtamisen tukemiseen, palkkojen harmonisointiin ja yhteisten tietojärjestelmien kehittämiseen. Osa lausunnonantajista vastusti kuitenkin yhdistymisavustuksen käyttötarkoituksen sitomista.

Lausunnoissa esitettiin, että avustusten määriä tulisi tarkistaa mm. viime vuosina toteutuneiden yhdistymisten aiheuttamien todellisten kustannusten perusteella.

Kriisikuntia koskeva lisäosa katsottiin liian pieneksi. Lisäosan suuruus esitettiin joissakin lausunnoissa sidottavaksi sellaiseen määrään, jonka perusteella liitoskuntien taloudelliset lähtökohdat olivat samanlaisia. Lisäksi esitettiin lisäosan sitomista kriisikunnan alijäämän määrään.

Erityisesti suuret kunnat katsoivat, ettei avustusmäärillä ole suurta vaikutusta kunnan taloudelle, mutta avustukset voivat toimia kannustimena selvitysten käynnistämiseen.

Osa kunnista otti lausunnossaan kantaa yhdistymisavustusten rahoitusta koskevaan esitykseen. Näissä lausunnoissa katsottiin, että yhdistymisavustusten rahoitus tulee tapahtua valtion toimesta eikä valtionosuuksia saa leikata vaikka esitetty 200 miljoonan raja ylittyisikin. Lausunnoissa katsottiin, että kuntatalouden nykytilanteessa on kohtuutonta leikata valtionosuuksia kunnilta, jotka eivät ole osallisina muutoksissa.

3.6.3 Valtionosuuksien vähenemisen korvaaminen

Valtionosuuksien vähenemisen korvaamista pidettiin perusteltuna, mutta korvaamisen saamisen edellytyksenä mainittua ajankohtaa liian aikaisena.

Muutamissa lausunnoissa katsottiin, että valtionosuuden vähenemisen korvaaminen on ongelmallinen kuntien yhdenvertaisuuden kannalta. Valtionosuuksien turvaamisen ei myöskään katsottu olevan valtiontalouden näkökulmasta perusteltua, koska tällöin liitoksilla tavoiteltavat laskennalliset hyödyt jäävät saavuttamatta.

Yleisesti lausuttiin, ettei valtionosuusuudistusta tule käyttää pakkokeinona uudistusten tekemiseen. Valtionosuusjärjestelmän tulee olla alueellisesti oikeudenmukainen sekä alueellisia palvelujen järjestämisen edellytyksiä turvaava.

3.7 Kielellisiä oikeuksia koskevat kommentit

3.7.1 Kansalliskielet

Kielellisiä oikeuksia perustuslain reunaehtoina korostettiin eniten Pohjanmaan kuntien lausunnoissa. Useissa lausunnoissa viitattiin Folktingetin lausuntoon liitettyyn professori Kaarlo Tuorin lausuntoon.

Tuori arvioi perustuslain kielellisten oikeuksien turvaamista sekä rakennelain että kielilain osalta. Rakennelain osalta Tuori lausui kielellisten oikeuksien puuttumisesta rakennelain tavoitepykälästä, riittävän oman tuotannon ja kielellisten oikeuksien välisestä mahdollisesta ongelmasta, kielellisten oikeuksien ensisijasta taloudellisiin näkökohtiin nähden ja poikkeusperusteeseen liitetyn toiminnallisen kokonaisuuden vaatimuksen ja kielellisten oikeuksien välisestä suhteesta.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että rakennelaista tai sen perusteluista tulisi käydä paremmin esiin kielellisten oikeuksien ensisijaisuus useiden muiden perusteiden tulkinnessa. Poikkeusperusteiden osalta katsottiin, ettei toiminnallinen kokonaisuus tai alueen koko-

naisnäkökulma voi olla reunaehtoja kielellisten oikeuksien huomioonottamisessa. Tämän katsottiin olevan ristiriidassa perustuslain kanssa.

Kielilain muutoksista kannatettiin yleisesti valtion viranomaisten kielellisten velvollisuuksien lisäämistä kaksikielisten kuntien kirjeenvaihdossa.

Kielelliseen jaotukseen tehtävää lisäystä, jonka mukaan uudesta kunnasta voi tulla kaksikielinen vaikka uusi kunta ei täyttäisikään kaksikielisyyden edellyttämiä määriä, kommentoitiin Tuorin ja erityisesti Kotkan ja Pyhtään lausunnoissa. Tuori katsoi, että esitetty säännös olisi ristiriidassa perustuslain kanssa, jos enemmistökieleltään ruotsinkielinen kunta muuttuisi säännöksen perusteella kaksikieliseksi. Säännös ei turvaisi tällöin riittävästi vähemmistön kielellisiä oikeuksia. Kotka vastusti muutoksen pysyvyyttä, Pyhtää puolestaan kannatti.

Kunnallisten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen osalta useat lausunnonantajat katsoivat, ettei säännös takaa riittävästi kielellisiä oikeuksia varsinkaan enemmistökielen muuttuessa. Useat viittasivat, että säännös on ristiriidassa kuntalain 50 §:n 2 mom:n kanssa, jonka mukaan hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset palvelujen antamisesta eri kieliryhmiin kuuluville samanlaisten perusteiden mukaan. Tuori katsoi, että perustuslaillisten näkökohtien vuoksi säännös olisi syytä muuttaa samaan velvoittavaan muotoon kuin em. kuntalain säännös.

Kyltitystä koskevaa muutosesitystä vastustettiin ja katsottiin sen jättävän perusoikeuksien toteutumisen kunnallisen päätöksenteon varaan. Tuori katsoi säännöksen olevan perustuslain näkökulmasta ongelmallinen vedoten erityisesti yhdenvertaisuuteen. Tuori katsoi, että yksikieliset osoitetiedot voivat aiheuttaa sen, etteivät kielivähemmistöön kuuluvat käytä omaa kieltään asiointissaan.

Useissa Pohjanmaan kuntien lausunnoissa katsottiin, etteivät esitetyt kielilain muutokset turvaa kielellisiä oikeuksia yhtä hyvin kuin nykyinen kuntarakenne.

Palvelurakennemuutoksen osalta useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota kielellisten oikeuksien turvaamiseen myös tulevaisuudessa järjestelyissä.

Muutama lausunnonantaja katsoi, että uudistuksen valmistelussa on otettu hyvin huomioon kielelliset oikeudet.

3.7.2 Kielelliset oikeudet ja saamelaisten kulttuuri-itsehallinto saamelaisten kotiseutualueella

Saamelaiskäräjät katsoi, että perustuslaki ja Suomen allekirjoittamat sekä valmisteilla olevat kansainväliset sopimukset estävät tekemästä sellaisia kuntaliitoksia, joissa saamelaisten ja saamenkielisten kielelliset oikeudet heikkenevät. Lausunnossa katsottiin tavoitteiden mukaisilla kuntaliitoksilla olevan vaikutuksia myös saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon niiden heikentäessä saamelaiselinkeinojen harjoittamista ja mahdollisuuksia vaikuttaa saamelaisten asioiden hoitamisessa sekä seuraamisessa.

Saamelaiskäräjien lausunnon mukaan saamelaisten kotiseutualueella alueen kokonaisuutta tulkittaessa tulisi ottaa huomioon erityisesti saamen kielilain sekä kulttuuristen oikeuksien toteutuminen. Lakiin tulisi kirjata saamelaiskäräjille oikeus osallistua alueen kuntaliitoksen valmisteluun ja niistä tulisi käydä saamelaiskäräjälaissa tarkoitettuja neuvotteluita. Lisäksi lakiin tulisi lisätä säännös saamelaiskäräjien kuulemisesta poikkeusmenettelyssä. Poikkeusmenettelyssä tulisi ottaa huomioon erityisesti saamelaisten perusoikeuksien toteutuminen.

Saamelaiskäräjät katsoi Inarin kunnan osalta liitoksen voivan heikentää koltan- ja inarin-saamelaisten asemaa ja Enontekiön osalta katsottiin saamelaisten jäävän kunnassa pieneksi

reuna-alueen ryhmäksi. Utsjoen osalta katsottiin, että uudistuksessa menetettäisiin ainoa saamelaisemmistöinen kunta, joka on panostanut saamen kielen ja saamelaiskulttuurin kehittämiseen. Lisäksi esitettiin, että kuntaliitoksen myötä saamelaisten kielelliset oikeudet heikkenisivät olennaisesti pöytäkirja- ja asiakirjakieltä koskevien velvoitteiden vähentymisen vuoksi. Lapin paliskunnan alueen liittäminen heikentäisi muualla Sodankylässä asuvien saamelaisten kielellisiä oikeuksia.

Utsjoen kunnan lausunnossa katsottiin liitoksen heikentävän saamelaisten oikeuksia. Inarin kunta katsoi liitoksen luovan pohjan vahvistaa saamelaisten oikeuksia.

3.8 Näkemykset sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti

Monet kunnat katsoivat, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon keskeneräisten linjauksien perusteella ole mahdollista lausua. Lausunnoissa katsottiin välttämättömäksi, että sosiaali- ja terveydenhuollon linjaukset tulisi olla tiedossa viimeistään rakennelain tullessa voimaan. Kuntajaon muutokset sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kuntaperustaisen järjestämisen ratkaisut liittyvät kiinteästi toisiinsa ja siten linjauksien on oltava kuntien tiedossa selvityksien pohjaksi.

Kuntien lausunnoissa esitettiin yleisesti, että tehdyt Paras-yhteistoimintaratkaisut tulisi hyödyntää uudistuksessa ja että nykyisellä yhteistoiminnalla voitaisiin järjestää esitetty palveluiden perustaso. Sairaanhoidopiirien purkamista tulisi harkita vasta, kun on tiedossa, miten niiden tehtävät jaetaan. Yleisesti katsottiin, että perus- ja erikoistason integraation toteuttaminen oli epäselvää. Integraation tosin katsottiin voivan vaarantaa lähipalvelut ja palvelujen laadun. Integraation tarve korostui erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden lausunnoissa.

Sote-alueiden 50 000 – 100 000 asukkaan väestöpohjaa kommentoitiin useissa lausunnoissa. Lausunnoissa katsottiin, että sote-alue ei näyttäyty optimaalisena suuruusena millekään kuntien sote-palvelulle. Perusterveydenhoitoon ja sosiaalitoimeen esitys on asukas pohjaltaan tarpeettoman suuri ja erikoissairaanhoidon liian pieni. Esitetyn väestöpohjan katsottiin voivan merkitä epätarkoituksenmukaisten välitasojen luomista. Lisäksi katsottiin, ettei 50 000 - 100 000 asukkaan väestöpohjaa ole perusteltu mitenkään. Osa kunnista esitti, että hyvät sote-peruspalvelut voidaan järjestää 20 000 asukkaan väestöpohjalla.

Useissa lausunnoissa katsottiin, että kuntarakennelain ja sote-uudistuksen välillä on jännite. Rakennelakiluonnoksessa mainitun sote-linjauksen ja sote-rakennemuutoksen viimeisten linjausten katsottiin olevan ristiriidassa keskenään. Lausunnoissa katsottiin, että kuntarakennemuutoksen toteuttaminen ennen palvelurakennemuutusta johtaa osaltaan epävarmuuteen siitä, miten keskeneräinen sote-uudistus tulee toteutumaan mahdollisen uuden kuntarakenteen ehdoilla.

Useissa lausunnoissa korostettiin sitä, että sote-palveluiden pääasiallinen rahoitusvastuu tulee säilyttää kunnilla siitäkkin huolimatta, että alle 20 000 asukkaan kuntien järjestämisvastuu perustuisi kuntayhtymä- tai vastuukuntayhteistyöhön. Vastuukuntamallia esittivät erityisesti suuret kaupungit. Kuntayhtymien tai vastuukuntamallin yhteisellä kantokyvyllä tulee taata riittävän laajaa pohjaa koko sote-alueen toiminnan rahoittamiseen. Väestöpohja-vaateiden asemasta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä tulisi erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla tarkastella toiminnallisista lähtökohdista. Tuloksellisuuden ja tehokkuuden ohella uudistuksessa tulee painottaa asiakaslähtöisyyttä.

Sairaanhoitopiirit pitivät pääsääntöisesti ministerityöryhmän linjauksiin sisältyviä tavoitteita oikeasuuntaisina. Useissa lausunnoissa katsottiin, että sairaanhoitopiirit tulee myös jatkossa säilyttää.

Kunnat esittivät yleisesti, että kunnilta on pyydettävä erikseen lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tavoitteista ja etenemisestä järjestämislakiluonnoksen valmistuttua.

Liite 1. Kuntien lausuntojen maakunnittaiset tiivistelmät

Uusimaa

- Osa kunnista totesi lausunnossaan selvitysvelvollisuuden olevan kattava ja osa totesi sen olevan laaja tai liian laaja. Lisäksi osa katsoi, että kunnilla tulee olla aito mahdollisuus vaikuttaa kuntaliitosselvitysalueiden määrittelyyn.
- Selvityspäruusteet
 - Kritiikkiä esitettiin väestöpohjaperustetta, erityisesti 20 000 asukkaan rajaa, kohtaan. Kunnat katsoivat, ettei kunnalla ole yhtä oikeaa kokoa. Kritisoiitiin myös sitä, että peruste ei ota huomioon kunnan ennakoitua tulevaa väestökehitystä, joka usean Uudenmaan kunnan osalta on kasvava.
 - Talousperustetta pidettiin selkeänä, mutta riittämättömänä. Kunnat katsoivat, ettei se ota riittävästi huomioon kuntien velkakehitystä eikä pitkän tähtäimen näkymää talouden tilan tulevasta kehityksestä. Lisäksi Espoo katsoi, että kriisikuntaperusteen jäykkä soveltaminen voi uhata myös kuntia, jotka maksavat verontasausta muille. Vantaa katsoi, että talousperusteista 3/6 kuvaa samaa asiaa (vieraan pääoman määrä) eri näkökulmista. Raasepori ei hyväksynyt perustetta, koska kunnan taloudelliseen kriisiytymiseen vaikuttavat mm. valtionosuuksien leikkaukset, joihin kunta itse ei voi vaikuttaa. Lohja piti huonoa taloustilannetta asiallisena perusteena selvittää kuntaliitosta, mutta usean heikon talouden kunnan yhdistämisellä voidaan myös saada aikaan vain yksi suurempi heikon talouden kunta.
 - Esitettiin, että 4 d §:n metropolikriteeriä on täsmennettävä. Erityisesti täsmennystä toivottiin ilmaisuihin "merkittävä yhdyskuntarakenteen eheyttämistarve", "keskustaaajaman kasvupaine", "toiminnallinen kokonaisuus" ja "alueen kokonaisuuden kannalta perusteltu"? Tarkennusta toivottiin myös siihen, minkälainen on laissa mainittu kytkös metropolihallinnon ja kuntarakenteen välillä ja millä tavoin se toteutetaan.
 - Muutama kunta piti työpaikkaomavaraisuutta tai työssäkäyntiä huonona selvityskriteerinä, erityisesti Uudenmaan olosuhteissa.
- Esitettyjä aikatauluja (30.11.2013 ja 1.4.2014) pidettiin yleisesti liian tiukkoina, epärealistisinä tai kohtuuttomina.
 - Selvityskumppaneiden etsimiselle, selvitykselle, kuntaliitosneuvotteluille, avoimelle kansalaiskeskustelulle ja kuntien päätöksenteolle vaadittiin enemmän aikaa.
 - Osa kunnista esitti, että uusi kuntarakenne voisi tulla voimaan aikaisintaan 2017.
 - Selvitys ja neuvotteluvaiheen kestoksi ehdotettiin 6 kk – 2,5 vuotta.
- Yhteistyötä esitettiin tasaveroiseksi vaihtoehdoksi kuntaliitosten rinnalle.
- Laajalti todettiin, ettei kuntarakennelakiluonnokseen voi ottaa kantaa ilman, että on tieto metropoliesiselvityksen ehdotuksista ja tulevista metropoliratkaisuista.
 - Muutama kunta esitti erillistä metropolilakia.
 - Osa kunnista osa piti nimenomaan käytettyä 14 kunnan metropolialuerajausta hyvänä, mutta alueen ulkopuolisista kunnista Lohja ja Loviisa katsoivat, että tarkastelun tulisi olla laajempaa
 - Lain 4 f §:n poikkeusperustetta esitettiin koskemaan myös metropolialueen kuntia.
 - Kannettiin huolta siitä, ettei lain 29 §:n palvelussuhdeturva esitettyssä muodossaan koskisi mahdolliselle metropolihallinnolle siirtyvää henkilöstöä.
- Yleisesti todettiin, ettei kuntarakennelakiluonnokseen voi ottaa kantaa ilman tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen etenemisestä.
- Toivottiin, että kuntarakenne-, metropoli-, sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä valtionosuusuudistukset saatettaisiin päätettäväksi yhtenä asiakokonaisuutena.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta linjauksia pidettiin vielä liian avoimina ja osin jopa ristiriitaisina. Usea kunta katsoi, että kuntarakenteen tulee tukea sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita. Ei haluttu lisärakenteita kuntarakenteen ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden väliin. Olemassa olevien sairaanhoitoalueiden tärkeyttä korostettiin myös. Kritisoiitiin linjausta, etteivät alle 20 000 kunnat voisi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

- Sitä, että kunnan oma palvelutuotanto on nostettu laissa keskiöön (4 a §), pidettiin osassa lausuntoja merkittävänä muutoksena kuntien palvelutuotannon järjestämistä koskeviin perusteisiin. Tähän asti kunta on ollut ensisijaisesti palvelujen järjestäjä ja organisoija, ja voinut valita itse parhaat tuotantotavat.
- Yleisesti katsottiin, että valtioneuvoston toimivallan laajentamiseen kuntaliitoksista päätettäessä tulee suhtautua pidättyvästi. Lähes puolet kunnista kuitenkin hyväksyi esityksen mukaiset pakko-toimet erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien osalta. Näistä Helsinki katsoi, että VN:n toimivaltaa voisi laajentaa myös tilanteisiin, joissa toiminnallista kokonaisuutta ei alueella ole muutoin saavutettavissa. Osa kunnista vastusti esitettyä toimivallan laajentamista erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa oleviin kuntiin.
- Ministeriölle esitettyä oikeutta (11 §) tehdä esitys kunnan osan siirtämisestä toiseen kuntaan pidettiin merkittävänä valtion toimivallan laajentamisena.
- Keskuskunta ja ympäryskunnat
 - Helsingin kaupunki pitää lakiluonnosta tavoitteiltaan oikeana ja askeleena eteenpäin. Kaupunki katsoo tarpeelliseksi selvityksen ainakin Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kanssa. Selvitysalueeseen ei kuitenkaan voi ottaa tarkempaa kantaa ennen metropoliseselvityksen ehdotusta. Kannattaa vahvoja peruskuntia, myös sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kaupunki pitää esitettyä yhdistymisavustusjärjestelmää epäoikeudenmukaisena ja katsoo, että VN:n toimivaltaa voisi laajentaa myös tilanteisiin, joissa toiminnallista kokonaisuutta ei alueella ole muutoin saavutettavissa.
 - Espoon kaupunki ei hyväksy pääkaupunkiseudun pakkoliitoksia tai liitoksen tähtäävän selvityksen käynnistämistä. Olisi parempi, jos liitosselvityksissä liitosten rinnalla selvittäisiin miten ongelmat voitaisiin ratkaista yhteistyöllä tai muilla keinoilla. Espoo katsoo, että metropolialueelle tarvitaan oma metropoliratkaisu erityisesti maankäyttöä, asumista, liikennettä, sosiaalista eheyttä, segregaaation torjuntaa ja seudullista päätöksentekoa varten.
 - Vantaan kaupungin mukaan kunta- ja palvelurakennemuutostusta tarvitaan, mutta uudistukset tulee toteuttaa aina mieluummin yhteistyöllä kuin pakolla. Kuntajaon kehittämisen tavoitteissa tulee olla myös metropolialueen erityistavoitteet. Vantaa on halukas toteuttamaan nopeastikin uudistuksia, joilla parannetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta kustannustehokkaasti.
 - Kauniaisten kaupunki katsoi täyttävänsä 4 f §:n 1 kohdan ehdon selvitysalueesta poikkeamiseksi, ellei metropoliseselvityksen perusteella päädytä koko pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueen kattavaan selvitysalueeseen, johon Kauniainen kiistatta kuuluu. Pelkäkä Kauniaisten eliminoiminen ei palvele mitään järjellisiä tavoitteita kenellekään. Kaupungin mukaan on erittäin toivottavaa, että kuntauudistuksen valtakunnalliset perusratkaisut saadaan päätökseen ja uudistus toimeenpanovaiheeseen mahdollisimman pian.

Varsinais-Suomi

- Kunnat suhtautuivat esitykseen keskuskuntia (Turku ja Parainen) lukuun ottamatta erityisen kriittisesti. Lausunnoissa viitattiin yleisesti aiempien lausuntojen huomioon ottamisen laiminlyöntiin, tutkimuksien puutteeseen sekä tehokkuuseroihin.
- Erityisesti kuntaliitoksia jo tehneet kunnat kiistivät selvitystarpeen katsoen, ettei selvitysvelvollisuudella saada aikaan mitään aidon sitoumuksen puuttuessa.
- Useimmat kunnat esittivät, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava myös yhteistoimintavaihtoehtoa. Yksi kunta esitti metropolimallin selvittämistä myös Turun seudun alueella.
- Kunnat kiistivät yleisesti ne selvityspeusteet, joiden perusteella ne olisivat selvitysvelvollisia.
- Palveluperusteen väestöpohja kiistettiin liian mekaanisena ja tutkimuksiin perustumattomana. Alueen erityispiirteet olisi pitänyt ottaa joustona huomioon ja väestöpohja pitäisi pystyä täyttämään myös yhteistoiminnalla. Työpaikkaomaisuuden suhde kunnan elinvoimaisuuteen kiistettiin viittaamalla valtion työpaikkojen keskittymiseen ja pk-yritysvaltaisuuteen. Pendelöinnin ei katsottu muuttuvan tai työpaikkojen syntyvän kuntarajoja muuttamalla.

- Riittävän oman palvelutuotannon vaatimus kritisoitiin ja säännöksen katsottiin olevan ristiriidassa kuntalain sekä kunnallisen itsehallinnon kanssa. Alueilla tulisi olla mahdollisuus ottaa paikalliset olosuhteet huomioon ja päättää itse toiminnan järjestämisestä.
- Yhdyskuntarakennepöytäkirjan osalta kunnat viittasivat Rakennemalli 2035 tehtyyn työhön ja valmisteilla olevaan maakuntakaavaan sekä seudulliseen yhteistyöhön, jolla alueen ongelmiin voidaan puuttua.
- Poikkeusperusteisiin esitettiin saaristoisuutta, kunnan asukkaiden riittävää vastustusta ja poikkeusperusteiden määrittelyä siten, että kunta voisi itse tai kunnat yhdessä voisivat tulkita kuuluvansa ryhmään.
- Monet kunnat kiistävät valtioneuvoston toimivallan laajentamisen edes kriisikuntiin menettelyn vaikuttaessa myös naapurikuntaan. Kaksi kuntaa esitti valtioneuvoston toimivallan lisäämistä myös muutoin silloin, kun uudistuksella ei päästä tavoitteeseen.
- Useimmat pitivät selvitysaikataulua epärealistisena. Lausunnoissa esitettiin vähintään 12 kk:n selvitysaikaa tai mahdollisuutta selvittää 1.12.2014 saakka.
- Yhdistymisavustuksia pidettiin liian pieninä ja niiden määrän sitomista mm. harmonisointikustannuksiin kritisoitiin. Lisäosan olisi tasattava kriisikunnan taloudellinen lähtötaso liitettävän kunnan tasoon. Avustuksen kohdentamista puollettiin laajasti. Avustuksien saamisen määräaika vastustettiin.
- Useimmat kunnat katsoivat, että kunnilla ei ole riittäviä tietoja antaa lausuntoja erityisesti sote-linjauksien puuttuessa. Monessa launnossa katsottiin, että myös valtionosuus- ja kuntalain kokonaisuudistuksen linjauksien olisi oltava kuntien tiedossa ennen lausuntoja tai selvityksiä.
- Monet katsoivat, että niiden nykyiset sote-palvelut toimivat tai että tulisi jatkaa Paras-yhteistoimintaa. Kuntapohjaista järjestämistä kannatettiin laajasti. Sairaanhoidopiirien purkamista vain hallinnon vähentämisen vuoksi vastustettiin.
- Turku esitti erityisen kuntajakoselvityksen asettamista alueelle.

Satakunta

- Satakunnassa enemmistö kunnista on myönteisiä selvityksille. Muutama kunta on halukas selvittämään, mutta eri alueella kuin rakennelakiluonnoksen kriteerit osoittavat. Osa kunnista vastustaa selvityksiä todeten, että selvitykset tulisi toteuttaa vapaaehtoiselta pohjalta.
- Joissakin vastauksissa nostetaan esille, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava myös yhteistoimintavaihtoehtoa.
- Selvityksiperusteet nähdään laajasti oikeasuuntaisina. Joissakin vastauksissa nostetaan esille, että 20 000 asukkaan raja on liian mekaaninen. Myös yhdyskuntakriteeri saa kritiikkiä parilta kunnalta, joita esim. selvityssuunta koskee.
- Selvitysvelvollisuuden sisällön suhteen nostetaan esille mm., että tulisi selvittää strategiset kysymykset ensin ja palvelutuotanto vasta liittopäätöksen jälkeen.
- Määräaikoja kritisoidaan ja pidetään yleisesti liian tiukkoina, mutta myös todetaan, että selvittäminen on mahdollista, mikäli lakiesitys saadaan pian voimaan.
- Valtioneuvoston toimivallan laajentaminen koskemaan ns. kriisikuntia pidetään yleisesti hyväksyttävänä. Muutama kunta ei hyväksy tätä, vaan korostaa kunnan itsenäistä päätösvaltaa. Lisäksi esille nostetaan, että yhdistymisen edellytyksiä tulisi tarkastella toiminnallisen kokonaisuuden näkökulmasta.
- Yhdistymistukien osalta toivotaan korotuksia. Esille nostetaan mm. että pitäisi harkita maksamista alle 20 000 as. liitoksille, koska voi kannustaa sitä kautta laajempiin liitoksiin. Esille nostettiin myös määräjän jatkaminen yhdistymistukien maksamisen osalta.
- Esille nousevat mm. lähipalveluiden määrittäminen sekä kuntauudistuksen eri osa-alueiden toteuttamisen järjestys. Lisäksi esitetään, että kunnilla tulee olla mahdollisuus lausua, kun koko kokonaisuus on selvillä.

Kanta-Häme

- Myönteisimmin kuntauudistukseen ja esitettyihin muutoksiin suhtautuivat Hämeenlinna ja Riihimäki.
- Valtaosa maakunnan kunnista suhtautui kuntauudistukseen ja rakennelakiluonnokseen osittain tai kokonaan kielteisesti. Lausunnoissa kritiikki kohdistui pääsääntöisesti kuntauudistukseen liittyvien eri kokonaisuuksien kokonaissuunnitelman puuttumiseen ja virheelliseen käsitykseen uudistuksen lähtökohdista ja tarvittavien uudistusten järjestyksestä. Useiden kuntien lausunnoissa todetaan kunnan strategian lähtökohtana olevan itsenäisenä kuntana säilyminen ja todettiin ohjausvoimaltaan heikon kuntarakennelain johtavan kuntien resursseja kuormittaviin näennäisselvityksiin. Useamman kunnan mielestä lain suhde perustuslakiin tulisi vielä selvittää.
- Moni maakunnan kunta piti rakennelakiluonnokseen asetettuja selvittämisperusteita vahvan kunnan kriteereinä ja sinällään oikeasuuntaisina. Toisaalta monet kunnat pitivät selvityisperusteita tarkoitushakuisina ja keinotekoisina. Vahvan peruskunnan kriteereistä todettiin puuttuvan muun muassa kriteerit, jotka kuvastavat kunnan kykyä järjestää kuntalaisten palvelut. Kuntien välisen yhteistoiminnan selvittämisen toivottiin olevan vaihtoehto kuntaliitosten selvittämiseksi.
- Hämeenlinna, Riihimäki ja Forssa pitivät aikataulua oikeasuuntaisena. Muut kunnat pitivät kuntarakennelain aikatauluja haasteellisina tai mahdottomina.
- Useissa lausunnoissa todetaan, että mikäli valtioneuvoston toimivaltaa ei laajenneta ehdotetusta, tulee lain ohjausvoima olemaan vähäinen. Toisaalta monissa lausunnoissa todettiin, että valtioneuvoston toimivaltaa kuntajakoasioissa ei tulisi laajentaa.
- Valtaosa kunnista piti yhdistymisavustusten määrää ja ehtoja oikeasuuntaisina. Toisaalta esitettiin, että avustusten myöntäminen tulisi olla aikataulun osalta joustavaa, jotta kunnilla on riittävästi aikaa yhdistymisesitysten tekemiseen. Useissa lausunnoissa kritisoiittiin lakiluonnoksen lähtökohtaa siitä, että yhdistymisavustusten määrän ylittäessä 200 m€ euroa, se katettaisiin leikkauksena kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta.

Pirkanmaa

- Pirkanmaan kunnat suhtautuivat esitettyyn selvitysvelvollisuuteen pääosin kriittisesti. Selvitysmyönteisyyttä oli havaittavissa vain alle kolmasosassa kuntien lausuntoja. Enemmistö kunnista katsoi, että selvitysten tulee olla vapaaehtoisia ja kuntien tulee itse saada päättää selvitysten sisällöstä ja selvityksiin osallistuvista kunnista.
- Kunnat toivat esiin, että niitä velvoittavat selvityisperusteet ovat keinotekoisia, tarkoitushakuisia ja/tai tulkinnanvaraisia, eikä niissä huomioida kuntien yhteistoiminnan mahdollisuuksia palvelujen järjestämisessä. Palveluperuste kyseenalaistettiin erityisesti alle 20 000 asukkaan kuntien lausunnoissa ja yhdyskuntarakennepöytäkirjat erityisesti Tampereen kehyskuntien lausunnoissa. Numeeristen selvityisperusteiden tueksi kaivattiin tutkimuksiin perustuvaa tietoa.
- Lähes kaikki kunnat esittivät yhteistoimintamahdollisuuden sisällyttämistä liitosselvityksiin.
- Keskuskaupunki Tampereen näkökulmasta kuntarakennelain keinovalikoima ei ole riittävä hallitusohjelmassa asetettujen kuntauudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kaupunki katsoo, että suuria kaupunkiseutuja tulee tarkastella kuntauudistuksessa toiminnallisina kokonaisuuksina. Kuntarakennelain selvitysvelvoitteisiin tulee lisätä suunnitelman laatiminen maankäytön suunnittelun, asumisen ja liikenteen palveluiden järjestämisestä selvitysalueella.
- Useat kehyskunnat toivat esiin sen, että maakuntakaavalla, kaupunkiseudun MAL-aiesopimuksella ja ns. rakennemallityöllä voidaan ilman kuntaliitoksia riittävän tehokkaasti kehittää yhdyskuntarakennetta Tampereen kaupunkiseudulla.
- Kehyskunnat korostivat myös paikallisten olosuhteiden huomioimista ja kuntien oman tahdon kunnioittamista ja vapautta järjestää hallintonsa tarkoituksenmukaiseksi katsomallaan tavalla. Kehyskuntien näkemys oli myös, että työpaikkaomavaraisuus ja pendelöinti kuvaavat vain tilastollisesti työmatkaliikennettä, jotka voivat muuttua jopa hyvin lyhyellä aikavälillä. Elinkeinojen kehittämisen ja elinvoimaisuuden kriteereiksi valitut omassa kunnassa työskentelevät ja työpaikkaomavaraisuus kuvaavat vain hyvin kapealta osin kunnan elinvoimaisuutta tai elinkeinojen kehittämistä.

- Erityisesti maakunnan harvaan asutuilla reuna-alueilla katsottiin, että lakiehdotuksessa tulee selvemmin mahdollistaa se, että toiminnallinen kokonaisuus voi muodostua selvästi alle 20 000 asukasmäärällä. Lisäksi palvelujen tuottamiseksi kuntien välisen yhteistyön toiminnan eri muotoja ja toimintatapaa voidaan edelleen kehittää ilman kuntaliitoksiakin.
- Uudistuksen aikataulua pidettiin hyvin epärealistisena.
- Enemmistö kunnista katsoi, että valtioneuvoston pakkotoimivalta kriisikuntien osalta on perusteltu. Muilta osin valtioneuvoston toimivaltaa ei tulisi kasvattaa.
- Uudistuksen jatkovalmistelussa kuntien tehtävämäärää tulisi vähentää tai valtion rahoitusta kasvattaa, jotta kuntien tehtävät ja resurssit saadaan tasapainoon.
- Esitetyt linjaukset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteesta eivät ole kaikilta osiltaan toteuttamiskelpoisia, eikä niissä huomioida paikallisia olosuhteita eikä lähipalvelujen säilymisen tärkeyttä riittävästi. Esitetyt väestöpohjat ovat keinotekoisia eikä niiden perustaksi ole esitetty riittäviä taloudellisia/toiminnallisia perusteita. Osin katsottiin myös, että hyvät sote-peruspalvelut voidaan järjestää 20 000 asukkaan väestöpohjalla. Tuotiin esiin, että kuntarakennelain edellyttämä väestöpohja on selkeässä ristiriidassa sote-rakennemuutoksen viimeisten linjauksen kanssa.
- Tampereen kaupunkiseutu tekee parhaillaan omaehtoista selvitystä, jossa selvitetään yhtä suurella painoarvolla niin kuntaliitokseen kuin yhteistyön tiivistämiseenkin pohjautuvan vaihtoehtoja vaikutuksineen. Selvityksessä ovat mukana Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi.

Päijät-Häme

- Myönteisimmin kuntauudistukseen, selvitysvelvollisuuteen ja kuntarakennelakiluonnokseen suhtautui Lahti.
- Valtaosa maakunnan kunnista suhtautui kuntauudistukseen ja rakennelakiluonnokseen osittain tai kokonaan kielteisesti. Lausunnoissa kritiikki kohdistui pääsääntöisesti kuntauudistuksen lähtökohtiin - kuntien tulisi itsehallintoon perustuen itse päättää kuntajaon muutoksista ja muutoksiin ei tulisi lainsäädännöllä vaikuttaa. Moni lausunnonantajakunnista piti nykyistä kuntajakolakeu riittävänä pohjana mahdollisille kuntajaon muutoksille Päijät-Hämeessä.
- Lahti piti selvitysperusteita hyvinä. Sen sijaan useat muut kunnat pitivät selvitysperusteita tarkoitushakuisina ja keinotekoisina. Vahvan peruskunnan kriteereistä todettiin puuttuvan lähidemokratianäkökulma sekä kuntien palvelutuotantokykyyn liittyvät kriteerit. Kuntien välisen yhteistoiminnan selvittämisen toivottiin olevan vaihtoehto kuntaliitosten selvittämiseksi.
- Lahtea lukuun ottamatta kaikki Päijät-Hämeen kunnat pitivät kuntarakennelain aikatauluja haasteellisina tai mahdottomina.
- Lahti esitti lausunnossaan, että toimivaltaa tulisi lisätä kriisikunnista myös niihin kuntiin, joissa kunnat ovat itse kykenemättömiä löytämään vapaaehtoisia ratkaisuja epätarkoituksenmukaisen yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi, päällekkäistoimintojen karsimiseksi tai alueen elinvoiman ja kilpailukykyyn lisäämiseksi. Muiden kuntien lausunnoissa pidettiin toimivallan rajausta riittävänä tai esitettiin, että toimivalta olisi nykyisen kuntajakolain mukainen.
- Valtaosa kunnista esitti, että kuntauudistuksen taloudellisia tukia ei sidottaisi kuntarakennelakiluonnoksen määräaikoihin (yhdistymisesitys 1.4.2014 mennessä). Lausunnoissa esitettiin myös uutta avustusporrasta alle 20 000 asukkaan yhdistyville kunnalle, kaikkien selvityksestä aiheutuvien kustannusten korvaamista valtion budjetista sekä yhdistymisavustuksen perusosan korottamista.
- Päijät-Hämeessä toteutettiin yhdeksän kunnan erityinen kuntajakoselvitys vuosina 2009 – 2010. Useissa lausunnoissa viitattiin jo tehtyyn kuntajakoselvitykseen alueella ja esitettiin muun muassa poikkeusperustetta selvitysvelvollisuudesta niille kunnille, joissa on viimeisen neljän vuoden aikana ennen lain voimaantuloa selvitetty kuntaliitosta.

Kymenlaakso

- Kotka ja Kouvola suhtautuvat kuntauudistukseen myönteisimmin, vahvan peruskunnan kriteerit korostuvat. Kotka pitää 20 000 asukkaan väestöpohjakriteeriä liian alhaisena.

- Hamina korostaa alueellisten erityispiirteiden huomioon ottamista kuntarakenneselvitysten perustana. Se toteaa, että jos kuntarakennetta muutetaan, esittää Etelä-Kymenlaaksoon kahden kaupungin mallin selvittämistä (Kotka-Pyhtää, Hamina-Miehikkälä-Virolahti)
- Pienemmät kunnat eivät näe kuntarakennemuutoksia välttämättöminä tai ratkaisuna taloudellisiin ongelmiin. Ne korostavat kuntien yhteistyömallien mahdollistamista. Erityisesti väestöpohjakriteeriä ei pidetä tarkoituksenmukaisena. Kuntien talous tärkeä kysymys, joka olisi ensin saatava kuntoon.
- Iitti on suuntautumassa Lahden suuntaan.
- Aikatauluja pidetään yleisesti liian kireinä, Kotka ja Pyhtää esittävät yhdistymisselvitysten ja esitysten jättöajan jatkamista 1.4.2015 saakka.
- Kriisikuntien pakkoliitosprosessia ei vastusteta, mutta osa kunnista korostaa sen äärimmäistä vaihtoehtoisuutta tai kuntien näkemysten kunnioittamista. Hamina esittää, että pykälä ei koskisi keskuskuntaa.
- Osa kunnista kommentoi yhdistymisavustuksia. Muutama kunta esittää, että valtio maksaisi kaikki selvityskustannukset. Pyhtää toteaa, että yhdistymisavustusten määrä on riittämätön ja esittää myös, että vos-kompensaatio olisi aina viideltä vuodelta, jos liitos tapahtuisi 2014–2017. Iitti ei halua rajata yhdistymisavustuksia vain kriteerien mukaisiin liitoksiin tai niistä poikkeuksen saaneille.
- Kotkalla ja Pyhtäällä vastakkaiset näkemykset kielilakia koskevaan ehdotukseen; Kotka vastustaa kielilain muutosta, jossa pienen kaksikielisen kunnan liittäminen yksikieliseen kuntaan merkitsee pysyvää muutosta kaksikieliseksi, Pyhtää kannattaa.

Etelä-Karjala

- Imatra ja Lappeenranta ovat myönteisimpiä uudistukseen ja korostavat kuntaperusteista mallia ja vaaleilla valitun päätöksentekojärjestelmän tärkeyttä. Kaupungit esittävät yhdessä selvitystyön käynnistämistä kahden kaupungin mallin pohjalta. Lappeenranta tosin toteaa myös, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen perusteella sopivin olisi koko maakunnan kattava kunta ja olisi valmis myös tämän selvittämiseen.
- Pienistä kunnista Rautjärvellä ja Ruokolahdella on eniten valmiutta selvitystyöhön. Kaikkein kielteisimmin suhtautuvia ovat Lemi, Luumäki, Savitaipale ja Taipalsaari. Myös Parikkala näkee kuntajakoselvitysten laatimisessa useita ongelmia.
- Kaikki kunnat esittävät Eksoten tyyppisen maakunnallisen sotemallin / kuntien yhteistyön jatkamisen mahdollistamista. Kehitettävää on edelleen, mutta siihen ollaan valmiita.
- Määräaikoja pidetään liian lyhyinä, selvitystyölle tarvitaan enemmän aikaa (10 – 12 kk).
- Monet pitävät yhdistymisavustusten määrää riittämättömänä. Lisäksi esitetään, että avustukset tulisi olla käytettävissä pidempään kuin lakiluonnoksen määräajat esittävät. Muutama kunta esittää liitospäätöksen määräajaksi vuoden 2014 loppua, pari huhtikuun 2015 loppua.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisuja kaivataan ensin.
- Lemi ja Luumäki vastustavat pakkoliitoksia. Muut kunnat joko kannattavat kriisikuntien osalta valtioneuvoston pakkotoimivaltaa tai eivät ota siihen kantaa.

Etelä-Savo

- Useat kunnat lausuvat, että rakenneuudistusta on tarkasteltu vain kuntaliitosten toteuttamisen lähtökohdista, unohtaen jo toimivat ja laaja-alaiset alueelliset yhteistyömallit. Jos mittava uudistus epäonnistuu, ei paluuta ole. Paikallinen ja lähidemokratia on jäänyt pintapuoliseksi.
- Useimmat kunnat katsoivat, että kunnilla ei riittäviä tietoja antaa lausuntoja erityisesti sote-linjauksien puuttuessa. Samoin valtiosuus- ja kuntalain linjaukset sekä valtion ja kuntien tehtäväjaon mahdolliset muutokset on oltava kuntien tiedossa ennen selvityksiä.
- Usea kunta mainitsee, että esityksestä puuttuu taloudellisten vaikutusten arvio; haluttaisiin selvitys myös perustuslain näkökohdista ja vaikutuksista viranomaisen toimintaan.
- Suurimpia keskuksia (Mikkeli, Savonlinna, Pieksämäki) lukuun ottamatta kunnat suhtautuivat esitykseen erityisen kriittisesti; viitattiin myös usein aiempien lausuntojen huomiotta jäämiseen. Korostetaan, että tehokkuuserot eivät korreloi kuntakoon kanssa.

- Liitokset eivät Mikkelin mielestä enää ratkaise automaattisesti palvelujen saavutettavuutta ja tasavertaisuutta. Maaseudun kuntakeskuksilla (4 kpl) on elinvoimaa ja tärkeä rooli, niiden kytkeminen liitoksiin ei takaa tasavertaisuutta palveluiden saatavuudessa, eikä lähidemokratiaa.
- Pieksämäki muodostaa oman talousalueen, pendelöinti vähäistä. Työssäkäyntialueen liittäminen toiseen ei muodosta kuntajakolain tarkoittamaan eheää ja yhdyskuntarakenteeltaan toimivaa kuntarakennetta
- Useimmat kunnat lausuvat, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava tasapuolisesti myös yhteistoimintavaihtoehtoa.
- Pakkoselvitykset koko maassa ovat ajan ja resurssien haaskausta. Mukaan joutuisivat myös elinvoimaiset kunnat, joille se on turhaa. Selvitysvelvollisuuden sisältöä kevennettävä ja ulotettava tehtäväksi vain niille, jotka todella suunnittelevat liitosta. Tarkoitushakuiset selvityspäätökset tähtäävät vain kuntien lukumäärän vähenemiseen.
- Useat kunnat torjuvat väestöpohjavaatimukset liian mekaanisena ja tutkimuksiin perustumattomana, eivät ota huomioon saaristoisuutta ja harvaa asutusta. Samoin oppilasmäärävaatimuksen, johtaa kohtuuttomiin kuljetuksiin. Alueen erityispiirteet olisi pitänyt ottaa joustona huomioon ja väestöpohja pitäisi pystyä täyttämään myös yhteistoiminnalla. Jos sote-alueen alarajaksi asetetaan 50 000 asukasta ja pienempien on liityttävä sote-alueeseen, useat kunnat katsovat, ettei 20 000 asukkaan rajalla ole mitään merkitystä. Kunta on paljon muutakin kuin sote-järjestäjä.
- Suurin osa kunnista pitää esitettyä valtioneuvoston toimivallan laajentamista kriisikuntatapauksissa hyväksyttävänä. Yksi kunta katsoo, että valtioneuvoston toimivalta kriisikuntien liittämiseksi ei tarkoituksenmukainen, koska kunta ei välttämättä itse syyllinen: vos-leikkausten johdosta kriisiehdot täytyvät jatkossa erittäin monissa kunnissa, kuntakoosta riippumatta. Valtioneuvoston toimivallan laajennusta osaliitoksissa vastustetaan useassa lausunnossa.
- Kaikki pitivät aikatauluja epärealistisina.
- Useat kunnat vaativat pakkoselvittäjän määräämismahdollisuuden poistamista.
- Useimmat kunnat eivät lausu yhdistämisyrittösten suuruudesta, mutta valtionosuuskompensatiota vaaditaan jatkettavaksi 2019 saakka. Myös moni kunta vaatii kompensatiota pysyväksi, koska liitokset eivät etene esitettyssä aikataulussa. Usea kunta vaatii selvityksen maksamista valtion varoista, samoin kunnan oman henkilöstön menojen korvaamista. Useat korostavat, että yhdistymisyrittöistä ei saa leikata kuntien valtionosuudesta. Monet katsoivat, että niiden nykyiset sote-alueet toimivat ja tätä tulisi jatkaa, muussa tapauksessa koko maakunnan laajuinen järjestely olisi toimivin. Kuntapohjaista järjestämistä kannatettiin laajasti. Erikoissairaanhoidon järjestettävä Mikkelin keskussairaalan alueella, ERVA-alue Kuopion kanssa.

Pohjois-Savo

- Suurimpien keskusten (Kuopio, Varkaus, Iisalmi) ulkopuolella kunnat suhtautuivat esitykseen varsin kriittisesti; moni kunta korostaa, että lakia ei tarvita. Se rajoittaisi selvityskumppanin valintaa, ohjaa epätarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin. Yksi kunta vaatii palautusta parlamentaariseen valmisteluun. Useat kunnat toteavat, että nykyisissä on jo menettely vapaaehtoisille liitoksille.
- Pääosa kunnista katsoo, että kunnilla ei riittäviä tietoja, kun sote-linjaukset, valtionosuus- ja kuntalain linjaukset sekä valtion ja kuntien tehtäväjaon tulevat muutokset puuttuvat.
- Ei kaavamaisesti ohjaavia kriteerejä ja poikkeamislupia. Luonnoksen selvityspäätökset perustuvat kaupunkiseutujen/kehyskuntien rakenneongelmiin.
- Moni kunta katsoo, että selvityskriteerit on määritelty poliittisista lähtökohdista ja että lakia leimaa vaihtoehdottomuus, tulee sallia yhteistyö ja maakuntamalli. Esitys keskittyy usean kunnan mielestä kaavamaiseen kuntien vähentämiseen, ei palvelujen saatavuuden turvaamiseen.
- Lapinlahden mukaan hiljattain liittyneitä kuntia laki ei saisi koskea kuin vapaaehtoisena - jatkaa itsenäisenä kuntana.
- Useimmat kunnat lausuvat, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava tasapuolisesti myös yhteistoimintavaihtoehtoa.
- Kuopio katsoo, että ei ole mahdollista selvittää aikataulussa sekä toiminnalliseen alueeseen kuuluvien kuntien että kaupunkiin rajoittuvien kuntien kanssa. Ei tule sallia poikkeuksia, jotka jakavat ydinalueen toiminnallisesti 2 kokonaisuuteen, kirjausta selkeytettävä. Siilinjärvi taas vaatii muitakin selvityssuuntia kuin Kuopion.

- Keskuskuntien ulkopuolella lähes kaikki muut kantaa ottaneet kunnat katsovat, että väestöpohjat täysin teoreettisia, eivät perustu tutkimukseen. Asukasluku voitava täyttää myös kuntien yhteistyönä. Harvaan asutulla alueella on muodostettavissa pienempiä elinvoimaisia kuntia. Oppilasmäärävaatimus johtaa kohtuuttomiin kuljetuksiin. Alueen erityispiirteet otettava huomioon.
- Yhtä lukuun ottamatta kunnat pitivät aikatauluja liian kireinä.
- Keskuskunnilla ei huomautettavaa valtioneuvoston toimivaltaesityksiin. Suurin osa kunnista pitää esitettyä toimivallan laajentamista kriisikuntatapauksissa hyväksyttävänä. Jos valtioneuvostolle annetaan 18§ mukainen valta hylätä liitosesityksiä, tulee 4§:n mukaisia kriteerejä avata ja tarkentaa. Usea kunta katsoo, että liitosesityksen hylkäys saisi olla mahdollista vain erityistapauksessa ja todella painavilla perusteilla. Valtioneuvoston toimivallan laajennusta osaliitoksissa vastustetaan useassa lausunnossa.
- Useat kunnat vastustavat oikeutta määrätä erityinen kuntajakoselvitys.
- Kuopio katsoo, että eri aikoina tehtyjä erillisiä liitoksia ei tule lukea avustuksia vähentäväksi. Muutoin vaara, että uutta liitosta pitkitetään. Useimmat kunnat eivät lausu yhdistämisyavustuksen suuruudesta, muutama kunta katsoo, että ei vaikuta liitossuunnitelmiin. Lähes kaikki korostavat, että yhdistymisyavustusta ei saa leikata kuntien valtionosuudesta. Usea kunta vaatii selvityksen maksamista valtion varoista. Kaksi kuntaa vaatii kriisikunnan liitoskorotusta suurennettavaksi.
- Monet katsoivat, että soten ja erikoissairaanhoidon integraatio ei voi toteutua vahvan peruskunnan mallilla, tarvitaan sote-alueita. P-Savon nykyinen sairaanhoitopiiri riittävän laaja sote-piiriksi, Ylä-Savon Sotea myös pidetään toimivana ratkaisuna; useimmilla kunnilla yhteistyöjärjestelyt jo käytössä, uudet väestöpohjat eivät toisi lisäarvoa. Osa kunnista vaatii, että erityinen huomio kiinnitetään lähipalveluihin ja niiden takaamiseen myös harvaanasutuilla alueilla. Kuopio kannattaa ns. keskuskaupunkimallia, jossa sairaanhoitopiirien tehtävät siirtyisivät sijaintikunnalle. Keskuskunnat pitävät muutenkin välttämätöntä, että yksi organisaatio vastaa sote-palvelujen järjestämisestä, rahoituksesta ja pääosin tuottamisesta.

Pohjois-Karjala

- Joensuuta, Kiteetä ja Nurmesta lukuun ottamatta kunnat suhtautuivat esitykseen kriittisesti; moni kunta korostaa, että lakia ei tarvita ja että nykyisissä on jo menettely vapaaehtoisille liitoksille. Yksi kunta katsoo, että velvoittava lainsäädäntö kuntajaon muuttamiseksi horjuttaa PL 121§:n turvaamaa itsehallintoa - suuressa kokonaisuudessa reuna-alueiden kehitys vaarantuu ja autioituminen alkaa. Toistuva näkemys on, että organisointi ja kuntakoon kasvatus ei ratkaise ongelmia; vahva peruskunta epämääräinen, ei lakitekstiin.
- Usea kunta katsoo, että niillä ei ole riittäviä tietoja, kun sote-linjaukset, valtionosuus- ja kuntalain linjaukset sekä valtion ja kuntien tehtäväjaon tulevat muutokset avoimia.
- Ei selvitysvelvollisuutta, kaavamaisesti ohjaavia kriteerejä ja poikkeamislupia. Moni maaseutukunta katsoo, että luonnoksen selvityspäruusteet perustuvat kaupunkiseutujen/ kehyskuntien rakenneongelmiin. Yksi kunta lausuu, että kuntien vähentäminen johtaa terveen kilpailun ja valinnanvapauden vähenemiseen, monopoli on tehottomuutta.
- Kunnan koko ja palvelujen tuottamismahdollisuus eivät toisistaan riippuvia, pienet pystyvät innovoimaan. 20 000 asukkaan raja keinotekoinen, ei perustu tutkimukseen. Suuret eivät ole pieniä tehokkaampia. Esitys keskittyy usean kunnan mielestä kaavamaiseen kuntien vähentämiseen, ei palvelujen saatavuuden turvaamiseen.
- Useimmat kunnat lausuvat, että selvitysvelvollisuuden olisi koskettava tasapuolisesti myös yhteistoimintavaihtoehtoa.
- Joensuun mukaan alueella harva asutus ja laaja pinta-ala harkittavia perusteita poikkeamiseen, Ilomantsilla ilmeiset poikkeamisperusteet.
- Kunnat pitivät aikatauluja liian kireinä.
- Kaikki kantaa ottaneet kunnat pitivät hyvänä, että kuntaliitokset perustuvat vapaaehtoisuuteen. Suurin osa kunnista pitää esitettyä valtioneuvoston toimivallan laajentamista kriisikuntatapauksissa hyväksyttävänä; pari kuntaa tosin toteaa, että toimivaltaa ei syytä laajentaa kriisikuntiin, koska kriisikunnat eivät välttämättä itse aiheuttaneet tilannetta (vaan esim. vos-leikkaukset ja muut ulkoiset syyt).

- Keskuskunnat pitävät yhdistymisavustusta perusteltuna, mutta pienenä. Kriisikuntien lisäosa Joensuun mielestä mitätön, eikä se hyväksyisi tukea selvityserusteiden vastaisiin liitoksiin. Vostmenetyksen kompensointia pidetään yleensä välttämättömänä. Usea kunta korostaa, että tuki selvityksiin on tärkeä ja että yhdistämisavustuksia ei tule leikata valtionosuuksista.
- Joensuu näkee perustelluksi erikoissairaanhoidon sisällyttämisen vahvan peruskunnan muuhun järjestämisvastuuseen. Järjestämis- ja rahoitusvastuun kokoaminen suurille väestöpohjille tärkeää (ohjaus, tuottavuus, kustannusvaikuttavuus, palveluverkko). Lieksan mukaan organisointi päätettävä nopeasti, jotta voidaan kehittää palvelujakin ja vaatii monen kunnan tavoin, että pienillä kunnilla tulee säilyttää itsenäisyys ja järjestämisvastuu. Kiteen mukaan uudistuksen nettohyödyt pitää pystyä perustelemaan ja että kustannustehokas järjestelmä on vain, jos julkinen rahoitus jaetaan yhden päättäjän toimesta.
- Osa näkee, että laaja sote-alue ei tarpeen, ja 50 000 asukasraja on esim. Pielisen Karjalassa tavoittamaton. Raja ei tarpeen, kun jo voi hakeutua sekä asumaan että hoitoon vapaasti, maakuntatason toimijaa haluaa usea kunta, jos sote-piirejä laajennetaan. Sote-linjauksen puutteena, ettei kiinteän ja irtaimen omaisuuden käsittelyä huomioitu. Usea kunta edellyttäisi, että lähipalvelujen käsite kirkastettaisiin - niille laadulliset ja määrälliset tavoitteet.
- Yksi kunta pitää sote-uudistuslinjausta keskeneräisenä huonona kompromissina.

Keski-Suomi

- Keskuskaupunki Jyväskylä kannattaa uudistusta ja esittää kaupunkiseudulle erityisen kuntajakoselvityksen asettamista. Muutoin maakunnan kuntien suhtautuminen selvityselvöllisyyteen on valtaosin kriittinen.
- Valtaosa kunnista tuo esiin, että valtuustojen tulee saada päättää kuntajakoselvityksiin osallistumisesta. Myös alle 20 000 asukkaan selvitysalueiden tulisi tulla kysymykseen silloin, kun selvitysalueella on pitkät kuntien väliset etäisyydet ja asutus on harvaa.
- Useimmat kunnat esittävät, että toisena ratkaisumallina liitosselvityksissä tulisi olla mahdollisuus kuntien yhteistoiminnan kehittämiseen ja syventämiseen.
- Erityisesti alle 20 000 asukkaan kunnat toivat esiin, että palveluperusteessa esitetty väestöpohja ei takaa kunnan parempaa selviytymistä toimintansa tai taloutensa haasteista. Harvaan asutuilla alueilla kuten pohjoisessa Keski-Suomessa liian suuret väestöpohjavaatimukset aiheuttaisivat hallinnon liian suurta etäännyttämistä asiakkaista. Kaikille esitetyille selvityserusteille edellytettiin voimakkaasti tieteellisesti kestäviä perusteluja. Lausunnoissa esitettiin myös selvityserusteita tarkistettavan niin, että ne antavat joustoa ja ottavat kunnan todellisen tilanteen huomioon.
- Tuotiin esiin, että harvaanasutun kunnan määrittely ei nykyisellään huomioi vesistön määrää, vaan perusteena on kunnan maapinta-ala.
- Kunnat korostivat itsehallintoperiaatetta ja sitä, että lähtökohtana tulee olla kuntien valtuustojen päätöksiin perustuvat kuntajaon muutokset. Enemmistö kunnista vastusti ns. kriisikuntia koskevaa pakkotoimivaltaa, mutta menettelyä myös kannatettiin.
- Määräajat koettiin epärealistisina ja alimitoitettuina muutamaa kuntaa lukuun ottamatta. Realistinen aikataulu uusille kuntarakenteille voisi olla uuden valtuustokauden alku eli 1.1.2017. Kritisoitiin myös liian lyhyttä lausuntoaikaa, mikä ei mahdollistanut perinpohjaista valmistelua ja aitoa kuulemista.
- Esitettiin, että kuntajaon muuttamisen edellytyksiä koskeva alueellinen selvitys tulisi erottaa varsinaisen yhdistymisselvityksen laatimisesta.
- Kuntalain, kuntien tehtäviä koskevan uudistuksen, valtionosuusuudistuksen ja sote-palvelurakennemuutoksen sisältö tulisi olla tiedossa ennen kuntarakenteen arviointia. Uudistuksesta ei voi muodostaa kokonaiskuvaa, koska sosiaali- ja terveydenhuollon linjaukset ovat vielä auki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevat linjaukset katsottiin sisällöllisesti puutteellisiksi ja ristiriitaisiksi kuntarakennemuutoksen tavoitteiden kanssa. Uudistuksessa tulisi huomioida edelleen jo olemassa olevat yhteistoimintarakenteet sekä erilaiset toimintamallit erilaisten vaihtoehtojen turvaamiseksi palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa. Suurempiin toiminta-alueisiin siirryttäessä todellisena uhkana on mm. lähipalveluiden etäännyttäminen ja toimipisteverkoston harveneminen ja keskittyminen isompiin kuntakeskuksiin.

Etelä-Pohjanmaa

- Työssäkäyntikeskukset Alajärvi, Alavus ja Seinäjoki suhtautuvat myönteisesti esitykseen. Uudistus saa myös kunnilta kielteisiä kantoja, mutta tyyppillisiä ovat epäselvästi selvityksiin suhtautuvat kannat.
- Uudistuksen tarve kuitenkin nähdään monessa kunnassa.
- Uudistusta ei nähdä kuntalähtöisenä, vapaaehtoisuuden tulisi olla ohjenuorana ja myös yhteistyötä tulisi voida selvittää.
- Kuntien oma harkinta korostuu useassa vastauksessa.
- Kriteereistä erityisesti väestöpohja saa kritiikkiä ja se, ettei yleisemmin ole huomioitu paikallisia eroja mm. maaseutuvaikutusten osalta. Kriteerit nähdään vahvoihin peruskuntiin ajaviksi.
- Isojoen kunta esittää kuntalaisten tasa-arvoisen aseman ja maaseudun elinvoiman ja palveluiden turvaamiseksi säädettävää lähipalvelulakia.
- Yhdyskuntarakennekriteeriä ei nähdä toimivaksi alueella, parhaiten toimii talouskriteeri.
- Aikataulutusta nähdään kireäksi, kunnat epäilevät lain voimaantuloa vasta syksyllä 2013 ja selvitykset tuskin ovat valmiita keväällä 2014. Liitoksien tyyppillinen ajankohta on 2017 alusta.
- Talousperusteen kautta tulevalle pakolle on ymmärtämystä, mutta sille on myös saman verran vastustusta, kunnat jakaantuvat selkeästi kahtia. VOS-uudistuksen kautta ei saisi ajaa kuntia pakoon.
- Taloudellisen aseman arvioinnissa tulisi huomioida velan määrän luonne ja investointitarpeet.
- Yhdistymisavustuksien periaatteita pidettiin useassa lausunnossa hyvinä ja kannatettavina, mutta käyttöehtoihin kaivattiin lievennyksiä. Liittyvän kunnan alijäämät pitäisi voida kattaa valtion toimesta.
- Maakunnallinen sote-malli saa runsaasti kannatusta.
- Muidenkin vähemmistöjen edut olisi huomioitava: ikääntyneet, vaikeiden liikkumisyhteyksien takana asuvat sekä yleisesti taajamien ulkopuolella asuvat.

Pohjanmaa

- Alueella suhtauduttiin selvitysvelvollisuuteen pääosin kriittisesti. Keskuskunnat kannattivat selvitysvelvollisuutta mutta toivat esiin, että selvitys edellyttäisi aitoa sitoutumista. Alueella viitattiin jo tehtyihin selvityksiin ja arvosteltiin tämän vuoksi uutta velvollisuutta.
- Alueella korostettiin kielellisten oikeuksien huomioon ottamista ja tehtiin asiaa koskevia lisäysehdotuksia sekä kuntajaon kehittämisen tavoitteisiin sekä edellytyksiin. Viitattiin professori Tuorin lausuntoon ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön kielellisten oikeuksien etusijasta.
- Monessa lausunnossa esitettiin, että pitäisi olla mahdollisuus selvittää myös yhteistoimintavaihtoehtoa.
- Selvitysaikaa pidettiin liian lyhyenä ja sitä esitettiin pidennettäväksi yleisesti 31.12.2014 saakka.
- Selvitysperusteista kritisoitiin palveluperusteen väestöpohjan suuruutta ja katsottiin, ettei väestömäärää tukevaan tutkimusta ole. Pendelöinnin katsottiin painottuvan uudistuksessa liikaa ja sen katsottiin olevan positiivinen peruste alueen dynamiikan ja maaseutumaisten alueiden elinvoiman näkökulmasta. Talousperusteita pidettiin pääosin kannatettavina. Poikkeusperusteisiin esitettiin saaristoisuutta. Lisäksi katsottiin, ettei perustuslain näkökulmasta ole mahdollisuutta sitoa kielellisten oikeuksien poikkeusmahdollisuutta alueen kokonaisnäkökulmaan.
- Yhdistymisavustuksien määräaikoja esitettiin pidennettäväksi vuoden 2014 loppuun saakka.
- Valtioneuvoston toimivallasta eivät kaikki lausuneet. Osa kannatti toimivallan lisäämistä kriisikuntien osalta mutta osa katsoi, että liitoksen tulisi perustua aina kuntien esitykseen. Vaasa esitti, että valtioneuvostolla tulisi olla toimivalta erityisen painavin perustein yhdistymisestä, jos jonkun kunnan vastustus estää yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden synnyn.
- Soten linjauksia pidettiin useissa lausunnoissa niin puutteellisina, että monet katsoivat voivansa kommentoida vain yleisesti. Monissa kunnissa esitettiin nykyinen Paras-yhteistoiminta toimivaksi ja vastustettiin sairaanhoitopiirien purkua, jos ei ole konkreettisia linjauksia, miten palvelut järjestetään.

- Kielilakiin esitetyistä muutoksista viitattiin useissa lausunnoissa professori Tuorin lausuntoon. Kirjeenvaihtokieltä koskevaa muutosta kannatettiin. Kyltityksen jättämistä valtuuston päätösvaltaan kritisoitiin useassa lausunnossa, samoin viitattiin, että kunnassa tulisi olla yhtenäiset pelisäännöt. Pöytäkirjakieltä koskevasta esityksestä viitattiin siihen, että esitys merkitsisi oikeuksien heikentymistä. Tältä osin esitettiin, että pöytäkirjakiellestä tulisi säätää kuntalain 50 §:n 2 mom:n tapaan, jossa on turvattu kaksikielisessä kunnassa palvelut yhdenvertaisin perustein. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti enemmistökielen vaihtumisen vaikutuksiin ja nämä lausunnonantajat katsoivat nykyisen kuntarakenteen takaavan parhaiten kielelliset oikeudet.
- Monessa lausunnossa esitettiin, että kuntarakenteen muutoksilla on vaikutus kirkollisiin jakoihin ja esitettiin huoli Porvoon ruotsinkielisen hiippakunnan säilymiseen.

Keski-Pohjanmaa

- Kunnat suhtautuvat kevään 2012 lausuntokierroksen mukaisesti kriittisesti. Kokkola on myönteinen ja maakuntapohjaista selvitystä kannattava Toholampi. Osa vastauksista on hyvin jyrkkiä, kuten Perho, jossa ehdotetaan rakennelain palauttamisen lisäksi myös kuntalain, sote- ja vos-uudistuksien keskeyttämistä. Selkeä kuntaenemmistö alueella vastustaa lakiluonnosta.
- Useat kunnat pitävät lakiluonnosta sekavana ja huonosti valmisteltuna, eikä kokonaisuus ole kenenkään hallittavissa.
- Kriteereistä moititaan erityisesti väestökriteeriä, mutta myös talouskriteeriä arvostellaan, pitkät etäisyydet tulisi huomioida paremmin ja nostaa palvelujen saavutettavuus kriteeriksi.
- Kokkola huomauttaa, että jokilaaksot tulisi huomioida poikkeusperusteena, niitä yhdistämällä ei saada toimivia kokonaisuuksia, joilla elinvoimaa vahvistettaisiin.
- Määräajat ovat perusteelliseen selvitykseen liian lyhyitä.
- Halsua totesi vos-leikkauksen yhdistymisavustuksissa olevan epäreilu kuntien kannalta.
- Sote-ratkaisujen ensisijaisuutta korostetaan.
- Alueellinen malli ja vastuukuntamalli saavat kannatusta.

Pohjois-Pohjanmaa

- Yhteistoimintaa pidetään yleisesti tasavertaisena ratkaisuna verrattuna kuntien yhdistymisiin.
- Kunnat edellyttävät ensin ratkaisuja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä ja valtionosuusperusteiden uudistamisesta. Voidaan olettaa, että ratkaisujen on oltava valtion päätöksentekokoneistossa riittävän pitkällä (vähintäänkin hallituksen esitys annettuna). Myös kuntalain sisällön uudistamisella on merkitystä.
- Kuntien kantaa määrittää asema maakunnan rakenteessa: keskuksat, ympäristökunnat ja ns. haja-asutusalueen kunnat.
- Valtuuston päätösvalan loukkaamattomuutta pidetään ehdottomana, joissakin tapauksissa katsotaan, että talousvaikeuksissa olevien kuntien yhdistymisissä valtioneuvoston päätösvaltaa voidaan ehdollisena laajentaa.
- Aikataulut ovat lausunnoissa poikkeuksetta todettu liian tiukoiksi.
- Numeeriset kriteerit on varsin useassa tapauksessa kyseenalaistettu.

Kainuu

- Kainuussa on varovaista selvityshalukkuutta, mutta myös ei-vastauksia. Nostetaan esille, että Kainuussa selvitys olisi perusteltua toteuttaa yhtenä, mutta kaksitasoisena selvityksenä, jossa sekä yhden kunnan että useamman kunnan mallit ovat selvityskohteina. Toisena asiana nostetaan esille, että tulisi selvittää myös yhteistyön mahdollisuuksia liitosten rinnalla.
- Kriteereitä pidetään sekä hyvinä että huonoina. Osittain kiistetään mm. väestökriteerit. Nostetaan esille Kainuun erityisolosuhteet, harva asutus ja pitkät etäisyydet. Näiden huomioiminen laissa nähdään hyvänä. Esitetään, että kriteereihin tulee lisästä palvelujen tuottamisen tehokkuutta ja laatua koskevia mittareita.
- Määräaikoja pidetään yleisesti tiukkoina ja epärealistisina.

- Valtioneuvoston toimivallan laajentaminen kriisikuntiin nähdään yleisesti hyväksyttävänä, mutta nostetaan esille, että samalla tulee huolehtia 'vastaanottavasta kunnasta'. Pari kuntaa vastustaa toimivallan laajentamista koskemaan kriisikuntia.
- Nostetaan esille, että kunnan jakaminen vastoin kunnan tahtoa ei ole hyväksyttävää.
- Yhdistymistuen osalta kuntien lukumäärän ja as.määrän sitomista pidetään huonona Kainuussa. Yleisesti vos-kompensaatio saa hyväksynnän, mutta mahdolliset leikkaukset pitäisi ottaa huomioon. Myös lisäosan määrää pidetään liian alhaisena.
- Kunnat näkevät sote -alueen hyvänä ratkaisuna ja pohjana sille toimisi Kainuun malli sekä nykyinen Kainuussa toimiva sote-kuntayhtymä.
- Esille nousevat mm. lähipalvelujen määrittäminen, kuntauudistuksen eri osa-alueiden toteuttamisen järjestys, viiden vuoden irtisanomissuojaa ei tule säilyttää, eikä ketjutusta. Lisäksi esitetään myös harkittavaksi kunnanjohtajan erillisen irtisanomissuojan poistamista lainsäädännöstä sekä lisättäväksi että yksittäisten kuntien on pidättäydyttävä palvelutuotantoon liittyvistä investoinneista ja henkilöstön rekrytoinnista kuntaselvitysvaiheessa.
- Vaala tuo esille esityksensä maakuntaliiton vaihtamisesta.

Lappi

- Lapin kunnista selkeä enemmistö suhtautuu esitykseen hyvin kriittisesti. Selvityshalukkuutta on erityisesti Inarilla ja Rovaniemellä. On myös kuntia, joiden näkemys selvitykseen on epäselvä.
- Yleislinja lausunnoissa on, että alueellisia erilaisuuksia, lähinnä Lapin pitkiä etäisyyksiä ei ole riittävästi huomioitu, keskukset ovat kaukana toisistaan ja kunnat harvaanasuttuja. Pitäisi määritellä keskusten välinen ohjeellinen etäisyys.
- Meri-Lapin kaupunkiseutujen ja maaseutumaisten alueiden yhteen kiinnittyminen nähtiin hankalana.
- Talouskriteeriä ei pidetty riittävänä pakkoselvitykseen, pitäisi olla pitkäaikainen kriisi ja 500 €/as suuremmat alijäämät.
- Arviointiryhmän jälkeinen selvitysmenettely nähtiin myös turhana byrokratiana, VN voisi päättää arviointiryhmän esityksen pohjalta.
- Aikataulu on liian kiireinen.
- Selkeä enemmistö kunnista näkee, että yhteistyön selvittäminen pitäisi olla liitoksen rinnalla vaihtoehtona.
- Utsjoki ja Inari edustavat saamelaisalueeseen kahta vastakkaista näkemystä. Toisen mukaan liitos vaarantaisi palvelut, toisen mukaan loisi edellytyksiä turvaamiselle.
- Rajakunnat kritisoiivat, että palveluyhteistyötä yli valtakunnan rajan ei ole huomioitu.
- Pellon kunta esittää kielilakiin meän kielen lisäämistä perusteena, että se helpottaa yhteistyötä ja Ruotsissa kielellä on virallinen vähemmistökielen asema.
- Taloudellista kautta tulevaan pakkoliitokseen suhtautuminen on hyvin kriittistä. Katsotaan, että valtio on ajanut kuntia taloudellisiin vaikeuksiin velvoitteisiin nähden riittämättömän rahoituksen kautta. Vos-uudistuksella ei saisi edelleen ajaa kuntia liitoksiin talouden kurjistamisen kautta.
- Yhdistymisavustuksen säätely koetaan liian joustamattomaksi. Tuen tason pitäisi olla korkeampi ja sitä pitäisi saada kaikkiin vapaaehtoista tietä tuleviin liitoksiin. Yhdistämisavustuksella tulisi voida kattaa kriisikuntien alijäämät.
- Pelkosenniemi ja Savukoski olivat valmistelleet lausunnon, jossa otettiin tarkasti kantaa myös yksittäisten pykälien muotoiluun.
- Sote-selvityksessä monet kunnat odottavat nykyisten SHP:n muodostavan sote-alueen pohjan.

Liite 2. Tiivistelmät muiden lausunnonantajien lausunnoista

Suomen Kuntaliitto

- Pitää tärkeänä kunta- ja palvelurakennemuutoksen etenemistä ilman aiheetonta viivyttelyä. Kunnat näkevät laajasti rakenteiden uudistamisen tarpeen, mutta epävarmuustekijöitä on liikaa.
- Kuntauudistuksen toteuttaminen koko maan laajuisena edellyttää, että valtiolla on selkeä käsitys uudistuksen tavoitteista ja keinoista kuntakentän luottamuksen saamiseksi sekä yhteisesti hyväksytyt keinot saada kunnat tekemään tavoitteiden mukaisia päätöksiä. Esityksestä puuttuu vaikutusarviointi siitä, onko esitetyillä keinoilla mahdollista päästä asetettuihin tavoitteisiin ja miten prosessia tulisi mahdollisesti muuttaa.
- Uudistusta ohjaavassa kuntarakennelaissa on painotettava vahvojen peruskuntien muodostamisen ohella muun muassa valtion ja kuntien välistä vuorovaikutusta, prosessin kuntalähtöisyyttä, alueiden erilaisuuden huomioon ottamista, kuntien välisen yhteistoiminnan välttämättömyyttä, edustuksellisen demokratian toimintaedellytysten vahvistamista ja suoran demokratian monipuolistamista.
- Kuntien yhteistoiminta tulisi olla osana selvitystä kuntien yhdistymisen ohella.
- Kriteerien perusteella selvitysalueista muodostuu huomattavan laajoja ja niissä on mukana vastustavia kuntia. Näin selvitys on helposti mekaaninen ja sen lopputulos kielteinen.
- Yhdistymisten valmistelulle varattu aika on liian lyhyt. Selvitys- ja päätöksentekovaihe vaatisi 9-12 kuukautta ja yhdistymisen toimeenpanon hyvä valmistelu noin 12 kuukautta. Yhdistymiset tulisi toteuttaa viimeistään vuonna 2017. Vain vuonna 2015 voimaan tulevia liitoksia koskeva esitys tulisi tehdä 1.4.2014 mennessä.
- Yhdistymisavustuksen ja vos-kompensaation edellytykset tulee sovittaa em. aikatauluun.
- Ennen selvitysmenettelyn käynnistymistä kunnilla tulee olla tieto soten järjestämisestä ja rahoituksesta. Silloinkin, kun järjestämisvastuu on sote-alueella, valtionosuudet tulee maksaa kunnille ja kuntien olla kokonaisvastuussa asukkaidensa palveluiden rahoittamisesta. Uudistuksessa on selvitettävä palvelujen järjestämisen rinnalla myös palvelujen tuottamista.

Ministeriöt

- Lausunto on saatu 11 ministeriöltä: OM, SM, PLM, OKM, MMM, LVM, STM, TEM, STM, VNK ja YM.
- Ministeriöt kannattavat kuntarakennemuutoksen tavoitteita.
- OM pitää lakiluonnosta paikoin vaikeaselkoisena, se sisältää poliittisen toimintasuunnitelman luonteisia säännöksiä sekä vaatii lakiteknistä ja kielellistä viimeistelyä. Kielinäkökohdat on otettu valmistelussa huomioon. Esittää lukuisia pykäläkohtaisia huomautuksia ja arvioita mm. perustuslain vaatimusten huomioon ottamisesta pykälien sanamuodossa ja perusteluissa.
- SM vastustaa hätäkeskusten ja pelastustoiminnan kannalta sitä, että kunnille säädettäisiin harkintavaltaa merkitä kaksikielisissä kunnissa kadun- ja tiennimet vain toisella kielellä.
- OKM kannattaa palveluperusteessa lapsi-ikäluokan kokoa koskevaa säännöstä.
- LVM pitää tärkeänä, että kuntien selvityksille varataan riittävästi aikaa. Toteaa, ettei laki pakota kuntia liittymään kriisikuntia lukuun ottamatta, vaikka selvitysten perusteella olisi kunnalle itselleen tai koko alueelle tarkoituksenmukaista.
- TEM pitää elinvoimaisuuden vahvistamista lain keskeisenä tavoitteena. Kannattaa esitettyä kriisikuntia koskevaa toimivaltaa ja esittää harkittavaksi samansisältöistä toimivaltaa myös suurten kaupunkiseutujen osalta. Kannattaa selvityisperusteita. Poikkeusperusteena erityisen harvasta asutusta pitää hyvänä, mutta ei pitäisi kytkeä syrjäisyyskertoimiin. Esittää perusteeksi myös yleisesti alueellisia erityispiirteitä. Määräajoissa tulisi varata selvitysalueita koskevien ilmoitusten jälkeen myös vastausten analysoinnille tarvittava aika ennen hallituksen johtopäätöksiä. Tarkentavia huomautuksia useisiin pykäliin.
- STM tuo esille sote-uudistuksen valmisteluvaiheita ja linjauksia. Palvelurakennetyöryhmä edellytti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavalta kunnalta tai sote-alueelta riittävää

kantokykyä; mm. järjestäjän taloudellinen kestävyys ja vakaus, riittävä osaaminen, henkilöstön saatavuus ja riittävyys, infrastruktuuri ja riittävä vähintään 50 000 - 100 000 väestöpohja. Kunnille olisi säädettävä lakisääteinen velvoite kuulua sote-alueeseen, ellei kunta ole tarpeeksi vahva yksin. Myös kyllin vahvalla kunnalla on oltava velvollisuus kuulua sote-alueeseen, jos muut saman alueen kunnat eivät ole yksinään riittävän vahvoja. Tavoite siitä, että soten järjestämistä vastuu olisi lähtökohtaisesti vahvoilla kunnilla sote -alueiden ollessa poikkeus, saadaan toteutetuksi vain mikäli kuntauudistuksen kautta saavutetaan lähes koko maahan merkittävästi nykyistä kantokykyisemmät kunnat. Koska esitys sisältää ainoastaan velvoitteen selvittää mahdollista kuntaliitosta, on todennäköistä, että tavoite jää saavuttamatta.

- YM pitää uudistuksen tavoitteita, selvitysvelvollisuutta ja selvityksperusteita perusteltuina. Palvelujen edellyttämä väestöpohja -peruste riittää niukasti YM:n sektorin palvelujen järjestämiseen. Metropolialueen selvityksperusteet on jätetty varsin yleiselle tasolle ja aluetta koskevan esiselvityksen valmistuttua on syytä tarkentaa selvityksperusteita myös metropolihallinnon ja mahdollisen seutuhallinnon osalta.
- Lisäksi useat ministeriöt tuovat esille kuntarakennemuutoksen erilaisia vaikutuksia hallinnonaloillaan.

Puolueet

- Kansallinen Kokoomus kannattaa uudistusta ja vahvan peruskunnan mallia, jossa kunta on järjestäjä sekä valta ja vastuu ovat kuntalaisilla ja kuntalaisten valitsemilla päättäjillä. Kokoomus katsoo, että valtioneuvostolla tulee olla toimivaltaa päättää kuntarakenteesta. Tämän johdosta se esittää, että kriisikunnan kriteereitä ja -menettelyä tulisi tiukentaa. Myös kaupunkiseutujen osalta on syytä harkita valtiolle ehdotettua tiukempaa toimivaltaa selvitysten käynnistämiseen sekä myös liitoksiin. Selvitysten käynnistäminen suurilla kaupunkiseuduilla tulisi kirjata lakiin. Kokoomus näkee selvityksperusteet oikeina ja hyväksyy vähäisen poikkeamisen selvityksperusteista, mutta yleisesti poikkeusperusteita on syytä tiukentaa ehdotetuista. Yhdistymisen edellytyksiä tulee katsoa aina koko alueen näkökulmasta. Lisäksi Kokoomus ehdottaa, että pääkaupunkiseudun kunnat ja valtiovalta yhdessä harkitsevat kuntauudistusta, jotta alueella ei tarvita uutta hallintoa.
- Perussuomalaiset korostaa, että kunnalla ei ole optimikokoa. Rakennelain kriteerit eivät ole riittäviä. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen tulisi muuttaa suuntaan, jossa ikäihmisten palvelutarpeet huomioidaan. Perussuomalaiset katsoo, että vain siinä tapauksessa selvitysten pakollisuus 1.4.2014 mennessä olisi perusteltua, mikäli muut uudistukset päätettäisiin keskeyttää ja jatkaa 1.4.2014 jälkeen. Kuntaliitosten tulee perustua vapaaehtoisuuteen, jos vastoin kunnan tahtoa, niin tulee jäjestää neuvoo-antava kansanäänestys. Yhdistymisavustuksia ei saa sitoa ennalta määrättyihin kustannuksiin. Sote-alueiden tulisi olla kuntayhtymiä. Sotevaltuustoja, jossa päätettäisiin palvelujen tilaamisesta. Lähipalvelut tulisi säätää lailla.
- Suomen Keskustasta lausunnon aikataulu ei vastaa eduskunnalle kesällä 2012 annettua tiedonantoa. Menettelyä voidaan pitää hyvän hallintotavan vastaisena. Keskustan mukaan rakennelaki ei ole tarpeen ja kuntauudistuksesta pitäisi luopua. Kuntauudistus pitäisi toteuttaa kuntien omista tarpeista ja lähtökohdista käsin. Keskusta nostaa esille, että kunnissa ei ole tarpeeksi tietoa muista uudistuksen osista päätöksenteon tueksi. Kriteerit perustuvat Keskustan mukaan poliittisiin päätöksiin, ei faktapohjaan ja laki on pakkoselvittämistä. Aikataulu on Keskustan mukaan järjettömän. Lisäksi toimivallan laajentaminen koskemaan kriisikuntia on tässä vaiheessa tarpeentonta. Keskusta esittää kotikunta - maakuntamallia.
- Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue kannattaa uudistusta ja vahvan peruskunnan mallia. SDP tuo esille, että kaikkialla ei voida muodostaa vahvoja peruskuntia eli peruspalvelut pitää näillä alueilla turvata kuntien välisellä yhteistyöllä. Kaupunkiseutujen yhteistyötä on tiivistettävä. Metropolialueella on toteutettava metropolihallinto. SDP näkee selvitykset ja selvityksperusteet oikeina sekä valtioneuvoston nykyisen toimivallan riittävänä. Sote -uudistus ja kuntauudistus on sovittava yhteen ennen lopullisen lakiesityksen antamista. Työntekijäjärjestöjen tulee osallistua uudistuksen suunnittelutyöhön.
- Vasemmistoliiton mukaan koko maassa tarvitaan kuntarakenteen uudistamista. Kuntarakennelain tavoitteet ja selvitysvelvollisuus ovat hyväksyttäviä. Eri alueilla tarvitaan räätälöityjä ratkai-

suja. Henkilöstön asemasta on huolehdittava. Lähipalveluille on luotava kriteerit ja metropolialueen ratkaisut tehdään erillisen selvityksen perusteella. Aikataulu on haasteellinen. Vasemmistoliitto katsoo, että ns. kriisikuntia koskeva toimivallan laajentaminen on hyväksyttävää. Lisäksi tulisi vnl:llä olla toimivaltaa, mikäli selvitysvelvollisuudessa olevalla alueella ei päästä sopimukseen sellaisesta alueen toiminnallisesta kokonaisuudesta, jonka puitteissa kunnalliset peruspalvelut voidaan laadukkaasti ja tasapuolisesti järjestää. Sote-uudistusta ei voi jättää odottamaan kuntauudistusta. Sote-uudistus tulisi toteuttaa vastuukuntamallilla.

- Vihreä liitto pitää kuntauudistuksen tavoitteita oikeina. Vihreät korostaa ja pitää tärkeänä, että liittymiselvityksissä tulee olla arvio asukkaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Metropolilla erillinen selvitys ja ratkaisut ovat kannatettavia. Nostaa esille seutuhallintomallin erityisesti Turun ja Tampereen seuduilla. Vihreät kannattaa ripeää etenemistä, vaikka aikataulu on tiukka. Kuntauudistuksen etenemiseksi on syytä harkita erilaisia kannustimia. Sote-uudistus liittyy kiinteästi kuntauudistukseen. Monikanavainen rahoitus tulee purkaa.
- Svenska folkpartiet i Finland (SFP-RKP) kannattaa hallituksen kuntauudistusta ja vahvan peruskunnan mallia. RKP toteaa, että kielelliset seikat on huomioitu hyvin koko kuntauudistuksessa sekä rakennelaisissa. RKP näkee, että päätöksenteko tulisi olla lähellä kuntalaista ja kuntaa, ei alueellisilla organisaatioilla. Rahoitus ja vastuu palveluista tulee olla samassa paikassa. Noin 20 000 asukkaan kunnan tulee saada järjestää ns. matalankynnyksen sote-palveluita. Vaativimmissa palveluissa suurempi väestöpohjavaade on perusteltu. RKP kannattaa yhdistyssopimukseen liitettyä kielivaikutusarviointia. Ehdotetut kielilain muutokset ovat hyviä. Selvitysvelvollisuus ja valtionosuuskompensaatio ovat kannatettavia. Palvelurakennemuutoksessa ei kaikilla alueilla kyetä saamaan aikaan riittävän vahvoja peruskuntia vaan tarvitaan myös yhteistoimintaan. Valmistelussa tulisi turvata Kärkullan asema ruotsinkielisten kehitysvammopalvelujen järjestäjänä. Poikkeusperusteina kieli- ja saaristo-olosuhteet ovat tärkeitä ja poikkeusmenettelyn tulisi koskea myös metropolialuetta. Tukee vahvaa metropolihallintoa.
- Suomen Kristillisdemokraatit rp. ei jättänyt lausuntoa.

Folktinget

- Lainsäädännössä on turvattava suomen – ja ruotsinkielisten yhdenvertainen asema. Kielellisten oikeuksien näkökulmasta yhteistoiminnalla voidaan turvata oikeuksien toteutuminen ja kielellisten oikeuksien turvaaminen voi edellyttää kielellisiä erityisratkaisuja. Folktinget viittaa lausunnossaan pitkälti professori Kaarlo Tuorin lausuntoon.
- Kuntaliitoksien ja kuntauudistuksen tavoitteisiin tulisi lisätä kielellisten oikeuksien turvaaminen sekä mahdollisuus yhteistoimintaan. Kielellisten oikeuksien perustuslainmukainen etusija tulisi mainita perusteluissa sekä poikkeusperusteita koskevassa säännöksessä.
- Kielellisten oikeuksien tulisi olla samanlaisia koko kunnan alueella.
- Viranomaisten kirjeenvaihtokielen osalta lakia ei tulisi muuttaa vaan valtio voisi muutoin sitoutua asiaan.
- Pöytäkirjakielen osalta säännöksen muotoilun tulisi vastata kuntalain 50 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset palvelujen antamisesta eri kieliryhmiin kuuluville samanlaisten perusteiden mukaan. Lausunnossa katsottiin että perustuslaillisten näkökohtien vuoksi säännös olisi syytä muuttaa samaan velvoittavaan muotoon kuin em. kuntalain säännös.
- Kyltitystä koskevan säännöksen lausunnonantaja katsoi olevan ongelmallinen perustuslain näkökulmasta, joten Folktinget ehdottaa säännöksen poistamista.
- Palvelurakennemuutoksen osalta Folktinget korostaa perustuslain reunaehtojen huomioon ottamiseen uudistuksessa. Lausunnossa katsotaan yhteistoiminta välttämättömäksi ja kielellisten oikeuksien edellyttävän erityisratkaisuja.

Saamelaiskäräjät

- Perustuslaki ja Suomen allekirjoittamat sekä valmisteilla olevat kansainväliset sopimukset estävät tekemästä sellaisia kuntaliitoksia, joissa saamelaisten ja saamen kielisten kielelliset oikeudet heikkenevät.

- Tavoitteiden mukaisilla kuntaliitoksilla olevan vaikutuksia myös saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon niiden heikentäessä saamelaiselinkeinojen (kalastus, poronhoito) harjoittamista ja mahdollisuuksia vaikuttaa saamelaisten asioiden hoitamisessa sekä seuraamisessa.
- Saamelaisten kotiseutualueella alueen kokonaisetua tulkittaessa tulisi ottaa huomioon erityisesti saamen kielilain sekä kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen.
- Lakiin tulisi kirjata saamelaiskäräjille oikeus osallistua alueen kuntaliitoksien valmisteluun sekä niistä tulisi käydä saamelaiskäräjälaissa tarkoitettut neuvottelut. Lisäksi lakiin tulisi lisätä säännös saamelaiskäräjien kuulemisesta poikkeusmenettelyssä. Poikkeusmenettelyssä tulisi ottaa huomioon erityisesti saamelaisten perusoikeuksien toteutuminen.
- Inarin kunnan osalta liitoksen katsottiin voivan heikentää koltan- ja inarinsaamelaisten asemaa ja Enontekiön osalta katsottiin saamelaisten jäävän kunnassa pieneksi reuna-alueen ryhmäksi. Utsjoen osalta esitettiin, että uudistuksessa menetettäisiin ainoa saamelaisemmistöinen kunta, joka on panostanut saamen kielen ja saamelaiskulttuurin kehittämiseen. Lisäksi esitettiin, että kuntaliitoksen myötä saamelaisten kielelliset heikkenisivät olennaisesti pöytäkirja- ja asiakirjakieltä koskevien velvoitteiden vähentymisen vuoksi. Lapin paliskunnan alueen liittäminen heikentäisi muualla Sodankylässä asuvien saamelaisten kielellisiä oikeuksia.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta saamelaiskäräjät viittasi pitkälti em. reunaehtoihin ja vaikutuksiin. Erityisvaltionapujen hallinta tulisi siirtää saamelaiskäräjille. Saamelaiskäräjillä tulisi olla oikeus osallistua Lapin aluetta koskevaan valmisteluun.

Maakunnan liitot

- Yhteensä 16 maakunnan liittoa jätti lausuntonsa.
- Selvityksissä tulisi selvittää myös kuntien yhteistoiminta ja sen kehittäminen. Perusteluteksteissä viitataan tämällytyypiseen selvittämiseen, mutta säännöksissä sitä ei mainita.
- Selvitysten aikataulua pidettiin yleisesti erittäin tiukkana, jopa mahdottomana, ja sen kytkeminen taloudelliseen tukeen pahentaa tilannetta.
- Lausunnoissa kysyttiin voidaanko selvitysvelvollisuus täyttää yhteisillä laajemman alueen selvityksillä, mutta tällaista menettelyä ei kuvattu sen tarkemmin.
- VN:n toimivaltaa pidettiin yleisesti hyvänä.
- Sote -uudistuksen tarkempia linjoja kaivattiin ennen tarkempaa päätöksentekoa.
- Suurin osa liitoista piti kuitenkin kuntasektorin uudistamista tarpeellisena.

Sairaanhoitopiirit

- Kaikkiaan 12 sairaanhoitopiiriä jätti lausunnon kuntarakennelakiluonnoksesta.
- Sairaanhoitopiirien lausunnoissa otettiin kantaa lähinnä lausuntopyyntöön liitteenä olleisiin sosiaali- ja terveyspoliittisen ministerityöryhmän linjausehdotuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteesta. Pääsääntöisesti ministerityöryhmän linjauksiin sisältyviä tavoitteita pidettiin oikeansuuntaisina. Lausunnot eivät sisältäneet suoranaisia muutosehdotuksia kuntarakennelakiluonnokseen.
- Valtaosa lausunnonantajien huomioista kohdistui rakennelakiluonnoksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten väestöpohjavaatimukseen. Lausuntojen pääviestinä todetaan, että ehdotetut 20 000 tai 50 000 – 100 000 asukkaan väestöpohjat eivät ole riittävän suuria sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen tai tuotantoon. Sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta järkevänä väestöpohjana pidettiin useissa lausunnoissa nykyisten suurusten sairaanhoitopiirien väestöpohjia (mainitut väestöpohjat olivat välillä 100 000 – 300 000).
- Useissa lausunnoissa todetaan, että sairaanhoitopiiri tulee myös jatkossa säilyttää. Mikäli sairaanhoitopiirit lakkautetaan, tulisi niille olla selkeä toimiva vaihtoehto.

Erityishuoltopiirit

- Yhteensä kuusi erityishuoltopiiriä jätti lausuntonsa.
- Kuntarakennelakiehdotuksen tavoitteet ovat oikeasuuntaiset.

- Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen tarvitaan ehdotettua merkittävästi suurempaa väestöpohjaa.
- Riippumatta tulevasta kuntarakennetarkistuksesta sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisessa tarvitaan myös tulevaisuudessa kuntien välistä yhteistyötä ja yksittäistä kuntaa laajempia tuottamis- ja järjestämisorganisaatioita tai -malleja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueet

- Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymistä (peruspalvelukuntayhtymät) on saatu yhdeksän lausuntoa. Näihin on luettu mukaan Eksote, joka on sairaanhoitopiiri ja jolle kuuluu myös erikoissairaanhoito.
- Valtaosa sote-alueista kommentoi uudistusta sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation tärkeyttä korostetaan vahvasti kaikissa lausunnoissa. Myös perustason ja erikoissairaanhoidon integraation tärkeys korostuu.
- Useissa lausunnoissa todetaan, että sosiaali- ja terveydenhuolto tulee järjestää riittävän suurilla alueilla. Näkemys siitä, mikä on sopiva tai riittävä väestöpohja, vaihtelee. Tämä riippuu myös siitä, mikä on lausuntoa antavan kuntayhtymän väestöpohja. Esim. Eksote pitää sopivana 100 000 asukkaan väestöpohjaa ja Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä pitää riittävänä 35 000 asukkaan väestöpohjaa.
- Kaksitasoisen palvelurakenteen toimivuudesta on erilaisia näkemyksiä.
- Muutamissa lausunnoissa todetaan, että sote-ratkaisut tulisi tehdä ensin tai erillään kuntarakennetarkistuksista. Soten haasteet vaativat omia ratkaisuja, kuntarakenteiden uudistamisella ei välttämättä saada aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta riittävän vahvoja kuntia.
- Monessa lausunnossa kuvataan kuntayhtymän toiminnan kehittämistyötä ja tuloksellisuutta. Kokonaisvaikutelma näistä on, että halutaan mahdollistaa nykyisen kaltaisen toiminnan jatkaminen ja kehittäminen ja alueille valinnanvapautta tehdä omat ratkaisunsa esimerkiksi kuntien yhteistyön järjestämisestä.

Koulutuskuntayhtymät

- Neljä koulutuskuntayhtymää jätti lausuntonsa.
- Mahdollisten kuntaliitosten tulee perustua vapaaehtoisuuteen.
- Lakiehdotuksessa ei ole otettu kantaa ylikunnallisten tai valtakunnallisten palvelujen järjestämiseen.
- Ehdotettu kunnan vähimmäisasukasmäärä ei mahdollista ammatillisen koulutuksen tehokasta järjestämistä, joka vaatii ehdotettua laajempaa väestöpohjaa. Toisaalta ehdotus ei ota myöskään riittävästi huomioon esim. perusopetuksen järjestämistä myös haja-asutusalueilla.

Aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset

- Lausunnon antoivat kaikki aluehallintovirastot ja yksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Lausuntojen yleisviesti oli kuntarakennetarkistuksesta kannattava tai neutraali.
- Lausunnoissa joko kannatettiin selvitysvelvollisuutta tai ei otettu suoraan siihen kantaa. Missään lausunnossa ei vastustettu selvitysvelvollisuuden asettamista.
- Lausunnoissa korostui sote-uudistuksen ja kuntarakennelain yhteys. Tärkeäksi nähtiin, että soten rakennelinjaukset ja valtiosuusjärjestelmän linjaukset ovat käytössä selvityksiä tehtäessä.
- Soten järjestämispohjan vahvuus nähtiin tärkeäksi yhdenvertaisten palveluiden takaamiseksi. Korostettiin vahvan peruskunnan tärkeyttä palveluntuottajana mutta toisaalta myös tuotiin esille, että kunnilla tulee olla erilaisia vaihtoehtoja palveluiden järjestämiseen. Väestöpohjavaatimuksen riittävyttä epäiltiin kahdessa lausunnossa.
- Lähipalveluiden tarkka lakitasoinen määrittäminen nähtiin tärkeäksi. Määritettävä mitkä palvelut kuntien on tarjottava lähipalveluna.
- Harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet tulee ottaa huomioon. Samoin lähidemokratian toteutumisen varmistaminen kuntauudistuksessa nostettiin esille.

Järjestöt ja yhdistykset

Työmarkkinajärjestöt

- Yhdessäkään lausunnossa ei esitysluonnosta varsinaisesti vastustettu.
- OAJ:n ja Akavan lausunnoissa esitettiin, että selvityspäätöksi on lisättävä, että kasvatusta ja opetuspalveluiden saavutettavuus on alle maan keskiarvon.
- Irtisanomissuojapykälää/5 vuoden irtisanomissuojaa ei varsinaisesti vastustettu, mutta työnantajatahojen ja muutamien muiden järjestöjen lausunnossa aika katsottiin liian pitkäksi. Sopivaksi ajaksi katsottiin 2 vuotta. Kuntatyönantajien mielestä sen pitäisi olla kertaluonteinen eikä se saisi kumuloitua. Osassa työntekijäjärjestöjen lausuntoja pykälä katsottiin riittämättömäksi ja sitä pitäisi laajentaa myös lomautuksiin ja kaikkiin mahdollisiin siirtymisiin.
- Palkkojen harmonisoinnista vaadittiin kirjausta rakennelakiin, mutta ajasta näkemykset olivat vastakkaiset. Työnantajajärjestöjen mielestä palkkaharmonisoinnille olisi varattava rakennelain nimenomaisen kirjauksen perusteella pitkä aika, irtisanomissuojan pituinen aika. Työntekijäjärjestöjen mielestä palkat on harmonisoitava lain säännöksen tuella mahdollisimman nopeasti ja ylöspäin.
- Muutamassa työntekijäjärjestön lausunnossa esitettiin, että yhdistymisavustuksia tulisi nimenomaan kohdentaa henkilöstömenoihin ja palkkojen harmonisointiin ylöspäin.
- Osa lausunnonantajista esitti, että kunnan palveluiden tuottamis- ja järjestämistä vastuu on erotettava ja poistettava kirjaus kunnan oman tuottamisvastuun ensisijaisuudesta peruspäätöstuotannossa.
- JHL:n mielestä kuntien oma palvelutuotanto on keskeistä ja liian suuri valinnanvapaus on haitallista palvelun käyttäjille.
- Liittymisvelvoitteiden tekemiselle on varattava pidempi aika.
- Muutamassa lausunnossa esitettiin henkilöstötyöryhmän perustamista.
- Muutamassa lausunnossa vaadittiin yhteistoiminta-asiamiehen vallan laajentamista tai julkiselle sektorille ja yhdessä omaa yhteistoiminta-asiamiestä julkiselle sektorille.
- Meneillään olevat uudistukset on arvioitava kokonaisuutena ja otettava huomioon vaikutukset kunnallisten palvelujen järjestämistä ja tuottamistapoihin sekä vaikutukset kunnallisen henkilöstön määrään ja eläketurvaan. Sisällytettävä muutoksia tukevia toimenpiteitä, joilla varmistetaan osaava muutosjohtaminen ja henkilöstön työssä jaksaminen.
- Otettava käyttöön palvelualoite sekä laajennettava palvelusetelien käyttöä.
- Myös Tehyn on päästävä osallistumaan ja otettava mukaan sekä yhteistoiminta-elimistöön että kaikkiin muutostyöryhmiin.
- Turvattava kunnallisen eläkejärjestelmän rahoitusperusta.

Muut järjestöt

- Lapset ja nuoret on huomioitava vaikutusten arvioinnissa sekä kuultava heitä.
- Kulttuuri-identiteetti, vesihuollon toimivuus ja liikuntapalvelut on otettava vaikutusten arvioinnissa huomioon.
- Liittymisvelvoitteiden tekemiselle on varattava pidempi aika.
- Paikalliset olosuhteet tulee huomioida.
- Kuntien välisen yhteistyön on oltava aito vaihtoehto.

Liite 3. Lausunnon antaneet tahot

Kaikki kunnat ja kaupungit

Suomen Kuntaliitto

Valtioneuvoston kanslia

Oikeusministeriö

Sisäasiainministeriö

Puolustusministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö

Liikenne- ja viestintäministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö

Ympäristöministeriö

Kansallinen Kokoomus rp.

Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue rp.

Perussuomalaiset rp.

Suomen Keskusta rp.

Vasemmistoliitto rp.

Vihreä liitto rp.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue rp.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Lapin aluehallintovirasto

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Pohjanmaan liitto

Etelä-Pohjanmaan liitto

Hämeen liitto

Lapin liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Kymenlaakson liitto

Varsinais-Suomen liitto

Satakuntaliitto

Keski-Pohjanmaan liitto

Etelä-Savon maakuntaliitto

Kainuun liitto

Etelä-Karjalan liitto

Pohjois-Savon liitto

Uudenmaan liitto

Pirkanmaan liitto

Satakunnan sairaanhoitopiiri

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

Etelä-Savon sairaanhoitopiiri
 Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
 Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri
 Lapin sairaanhoitopiiri
 Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
 Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
 Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
 Carea Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
 Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyö Eksote

Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoito- ja peruspalvelukuntayhtymä
 Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
 Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä
 Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
 Uudenmaan ja Etelä-Hämeen erityishuoltopiiri Eteva
 Kärkällä samkommun

JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä
 Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä
 Päijät-Hämeen läntinen perusturvapiiri
 Raahan seudun hyvinvointikuntayhtymä
 Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä
 Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
 Oulunkaaren kuntayhtymä
 Peruspalvelukuntayhtymä Kallio

Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä
 Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä
 Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä
 Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia

Folktinget
 Saamelaiskäräjät
 Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY
 Helsingin seudun liikenne HSL
 KT Kuntatyöntekijät
 Kunta-alan pääsopijajärjestöt (Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO, Kunta-alan unioni, Tekniikka ja Terveys KTN ja Toimihenkilöiden neuvottelujärjestö TNJ)
 Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty
 AKAVA
 STTK
 SAK
 Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
 SuPer
 Terveyspalvelualan Liitto
 Tehy
 MTK
 Keva
 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
 SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
 Elinkeinoelämän keskusliitto
 Suomen Yrittäjät
 Keskuskauppakamari
 Suomen evankelis-luterilainen kirkko
 Ammattiosaajien kehittämissyhdystys AMKE
 Lapsiasianeuvottelukunta

Suomen nuorisovaltuustojen liitto
Nuorisoasiain neuvottelukunta
Allianssi ry.
Suomen Kotiseutuliitto
Lääkäriliitto
OAJ
Svenska Österbottens förbund
Vesilaitosyhdistys
Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry

Matti Muukkonen

Pohjois-Savon vasemmisto